

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
(ATAUM)

Türkiye'nin Avrupa Topluluklarına
Tam Üyelik Başvurusunun
15. Yıldönümü Dolayısıyla Düzenlenen
“Avrupa Birliğinin Üyelik Sürecinde Türkiye”
Paneli

15 Nisan 2002

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
(ATAUM)

**Türkiye'nin Avrupa Topluluklarına
Tam Üyelik Başvurusunun
15. Yıldönümü
dolayısıyla düzenlenen
"AVRUPA BİRLİĞİNİN
ÜYELİK SÜRECİNDE TÜRKİYE"
Paneli**

Yayına Hazırlayanlar:

Dr. Kaya UYSAL

Uzm. Ceren ARSLAN

15 Nisan 2002

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Yrd. Doç. Dr. M. Nail ALKAN*

Sayın Bakanım, Sayın Büyükelçilerim, Değerli Rektör Yardımcım, Değerli Akademisyenler, Öğrencilerimiz, Medyanın Değerli Temsilcileri,

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin, Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluklarına, Tam Üyelik Başvurusunun On beşinci Yıldönümü Paneline Hoş Geldiniz.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkisine baktığımızda üç tane önemli tarih görmekteyiz. Birinci tarih 12 Eylül 1963, Ankara Antlaşmasının imzalandığı tarih. İkinci önemli tarihimiz 14 Nisan 1987, Türkiye'nin tam üyelik başvurusunu yaptığı tarih. Üçüncü önemli tarihimiz, 10-11 Aralık 1999, Helsinki Zirvesi'nin yapıldığı tarih. Anımsarsınız, Türkiye'ye adaylık süreci verildi.

Yani 14 Nisan 1987, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri için önemli bir tarih. Fakat, maalesef, dünkü medyaya bilinçli bir şekilde bakmaya çalıştım, gazetede okumaya çalıştım, 14 Nisan 2002 tarihinde, 14 Nisan 1987 tarihiyle ilgili haberleri bulamadım. Bu konuya da medya maalesef çok yer vermedi.

14 Nisan 1987 tarihinde, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile İlişkilerden Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Ali Bozer, saat 09:45'te Egmont Sarayında, Avrupa Ekonomik Topluluğu Dönem Başkanı Leo Tindemans ve Avrupa Ekonomik Topluluğu Komisyon Başkanı Jacques Delors'a, Türkiye'nin tam üyelik başvurusu mektubunu vermiştir.

Türkiye, Roma Antlaşması'nın 237. maddesi gereğince, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyelik başvurusunu yapmıştır. Sayın Ali Bozer

* Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

mektubu verdikten sonra, “Türkiye’nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile kaderini paylaşma kararlılığını bildirdim” ifadesini kullanmıştır.

1987 yılı Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri için çok önemli bir yıl olarak karşımıza çıkıyor.

Aynı şekilde, 2002 yılı da çok önemli bir yıl. Bu yıl, Türkiye’nin tam üyelik müzakerelerine başlaması için önemli bir yıl olarak karşımıza çıkıyor.

Yine aynı şekilde, 1987 yılında, “Avrupa Ekonomik Topluluğu’na çok yaklaştık” ifadesi kullanılıyor. Bu aynı ifadeyi bugün de kullanmaktayız. Siyasetçiler tarafından, “Avrupa Birliği’ne hiç bu kadar yakın olmadık” şeklinde ifadeler dile getiriliyor.

Avrupa Ekonomik Topluluğunun 1987 yılında Türkiye’den isteklerine baktığımızda, özellikle demokratikleşme konusunu görüyoruz. 2001 Yılı İlerleme Raporuna veya Kopenhag Kriterleri’ne baktığımızda, aynı demokratikleşme isteği halen karşımızda, Avrupa Birliği’nin bunun yanı sıra, insan hakları, azınlık hakları gibi, isteklerini karşımızda görmekteyiz.

1987 yılı bizim için niçin önemli? Çünkü 14 Haziran 1987 tarihinde, içinde bulunduğumuz ATAUM Merkezi de kurulmuştur. Bu açıdan 1987 yılı Türkiye için ne kadar önemliyse, Ankara Üniversitemiz için de o kadar önemlidir.

Şimdi ben, çok kısa olarak, tam üyelik başvurusu mektubunu size aktarmak istiyorum:

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına, bu mektupla, Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu tesis eden Antlaşmanın 237. maddesi düzenlemeleri uyarınca, Türkiye’nin Avrupa Ekonomik Topluluğu’na üye olmak için resmen müracaat etmekte olduğunu Ekselanslarına bildirmekten şeref duyuyorum. Bu çerçevede, Türkiye’nin Avrupa organizasyonuna, Avrupa Birliği’ne, keza Avrupa Topluluklarını tesis eden Antlaşmaları ortaya çıkaran ideallere bağlılığını bilhassa belirtmek isterim.”

Bu mektup 14 Nisan 1987 tarihinde Brüksel’e sunulmuştur.

Biz bu önemli günde, Avrupa bütünleşmesini çalışma hayatları boyunca takip etmiş akademisyenlerimizin, diplomatlarımızın, idarecileri-

mizin, gazetecilerimizin, Avrupa Birliği, Avrupa bütünleşmesi ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği gayretleri üzerine değerli görüşlerini almak amacıyla bir panel düzenlemek istedik.

Bu düşünceyle başladığımız çalışma ve kurulan iletişim sonucu, çok sayın Hocamız Prof.Dr.Ali Bozer, büyük bir nezaket göstererek ve değerli zamanlarını ayırarak Panel Başkanlığını kabul ettiler.

Panelimizde yer alan ve hocamız gibi Avrupa Birliği'ni dikkatle izleyen, çalışma alanlarında değerli hizmetleri olan, Sayın Emekli Büyükelçi Yıldırım Keskin, İKV Başkanı Sayın Meral Gezgin Eriş, Gazeteci Sayın Ahmet Sever de büyük nezaket göstererek Panelimize konuşmacı olarak katılmayı kabul ettiler. Kuşkusuz, burada bizlere verecekleri bilgiler, görüşler ve yorumlar doğrultusunda, bu önemli günün yarattığı bir fırsat olarak, Avrupa Birliği üzerine bilgi dağarcığımızı genişletme fırsatını bulurken, konuyla ilgili yanlış ve doğru bildiğimiz pek çok hususu da bir kere daha gözden geçirmiş olacağız.

Sözlerimi Sayın Panelistlerimize teşekkürlerimi ifade ederek bitirirken, tüm değerli kursiyerlerimize ve konuklarımıza Panele göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür eder, çalışma hayatlarında başarılar dilerim.

Prof. Dr. Ömer L. GEBİZLIOĞLU*

Sayın Bakanım, Değerli Konuklar, Değerli Öğretim Üyeleri, Sevgili Öğrenciler,

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunun onbeşinci yılı münasebetiyle düzenlenen Panelimize hoş geldiniz diyorum.

Bu önemli günde sizlerle birlikte olmak ve bu panelde ortaya çıkan görüş ve düşünceleri paylaşmak ve onlardan yararlanmak, şahsım ve Rektörlüğüm adına, bana gurur ve mutluluk vermekte.

Değerli Konuklar,

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün açtığı, gösterdiği çağdaş düşünce ve eğitim yolunda, ülkemizin idari, iktisadi, siyasi ve kültürel yapısının ve kurumlarının, her zaman daha da geliştirilmesi, ileriye götürülmesi, vatandaşlar olarak hepimizin ve kuşkusuz ki, özellikle üniversiteler başta olmak üzere, devlet ve sektör kurumlarının en önemli görevi.

Ankara Üniversitesi olarak, bu görevi, üniversitemizin kuruluşundan bu yana yerine getirmeye çalışmaktayız. Üniversitemizden mezun olan pek çok öğrencimiz, bugün, ülkenin bütün kurumlarında çalışma hayatları boyunca, bu görevle ilintili olarak, verimli ve başarılı hizmetler vermektedirler ve bu hizmetlerini eminiz ki, devam ettireceklerdir.

Ankara Üniversitesi, ülkemizin refahını ilgilendiren tüm konularda olduğu gibi, Avrupa ile bütünleşme konusunda da idari, siyasi, ekonomik, kültürel örgütler ve örgütlenmeleri çok yakından takip etmektedir.

Hepimizin bildiği gibi, 1960'lı yılların başından bu yana, devletimizin resmi olarak Avrupa ile bütünleşme ve Avrupa kurumlarına girme gayreti devam etmektedir.

Bu gayretler içinde atılan en somut adım da, 1987 yılında, Sayın Müdürümüzün de bahsettiği gibi, devletimizin Avrupa Topluluğu'na yaptığı tam üyelik başvurusudur.

* Ankara Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Bu tarihten sonra, özellikle de Avrupa'nın 1980'li yılların sonundan itibaren siyasi, idari, ekonomik coğrafyasında meydana gelmiş değişikliklerine baktığımızda, bütünleşen bir Avrupa düşüncesinin, aslında Avrupa'da yer alan hemen bütün devletlerin gündemini oluşturduğu görülmektedir.

Bu olgu, devletimizin Avrupa ile bütünleşmeye, Avrupa Birliği'ne iştirak etme yönünde almış olduğu kararının ve bu karar çerçevesinde yaptığı tam üyelik başvurusunun ne kadar isabetli olduğunu göstermektedir kanaatindeyim.

Avrupa bütünleşmesi konularını akademik bir kurum olarak ne kadar yakından takip ettiğimizi belirtirken, buna bir örnek olarak buradan, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezimizin kuruluş tarihini, özellikle altını çizerek vermek isterim. Tam üyelik başvurumuzun yapıldığı 1987 yılı, aynı zamanda Merkezimizin de kuruluş yılı.

Kuruluşundan bu yana Merkezimiz, Avrupa bütünleşmesinin bütün boyutlarında, bu süreç içerisinde oluşturulan ve bütünleşme sürecinin ne kadar kararlılıkla sürdürüldüğünün ve her seferinde daha da ileri gidecek şekilde geliştiğinin açık bir göstergesi olan, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Topluluğu ve nihayet ulaşılan en son nokta olan Avrupa Birliği'nin, idari, siyasi, ekonomik, kültürel yapıları, bu yapıları oluşturan kurumları ve bu kurumların aldığı ve almaya devam ettiği kararları üzerine, akademik bir bakış açısından çalışmalar gerçekleştirmiştir ve gerçekleştirmektedir.

Yapılan bu çalışmalar sonucunda elde edilen bilgilerin hızla topluma kazandırılması, devlet ve özel sektör kuruluşları çalışanları yanında, bütün öğrencilerimize ulaştırılması amacıyla, Avrupa bütünleşmesine ve bütünleşmeye yönelik olarak kurulan kurumlar üzerine bilgilerin verildiği, sertifikalı temel eğitim ve uzmanlık kursları açılmıştır. Bu kurslardan yararlanan öğrenciler, aldıkları bilgilerle, çalıştıkları kurumlarda avrupa bütünleşmesi ve Avrupa Birliği konuları üzerine yürütmekte oldukları görevlerindeki yetkinliklerini eminiz ki, arttırmıştır.

Bunun yanı sıra, Merkezimizin yapmış olduğu akademik çalışmaların ürünü olan, yeni akademik bilgilerin eski mezunlara ulaşması ve toplumun bütün kesimlerinin yararına sunulması amacıyla, önce düzenli olarak "Ataum Bülteni" çıkarılmaya başlanmış, bu Bülteni, bugünlerde

zannediyorum” ikinci cildi üzerinde çalışmaktayız, Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde hazırlanmış makalelerin yer aldığı ve yılda iki kere çıkaracağımız “Ankara Avrupa Çalışmaları” Dergisinin ülkemiz bilimsel yayın hayatına kazandırılması izlemiştir.

Ankara Üniversitesi olarak, Avrupa bütünleşmesinin eğitim ve özellikle de yüksek öğretim boyutuna önem vermekte olduğumuzu, yine altını kuvvetle çizerek belirtmek isterim. Avrupa Birliği boyutunda toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren çalışmalar tabii ki, özellikle Merkezimiz ve genel olarak Üniversitemiz tarafından takip edilmekte ve katılımlar yapılmaktadır. Ancak sizlerle bu önemli günde paylaşmak istediğim diğer bir husus da, üniversitelerde kendi içsel yapıları, işlevleri ve Avrupa Birliği’ne yönelik noktasında misyonları bakımından önemli sorumluluklar üstlenmek durumundadır.

Bu bağlamda, iki platformdan bahsetmek mümkün. Avrupa Yüksek Öğrenim Platformu ve Avrupa Araştırma Platformu. Her iki platformda da izleyici değil katılımcı olmak zannediyorum ki Türk üniversitelerinin görevi ve Üniversitemiz bu görev bilincinin sahibi olmakla, bu boyutta da çalışmalarını hızla sürdürmekte, özellikle de öğrenci, öğretim üyesi değişimi gibi, çok önemli bir bütünleşme sürecini içine alabilecek “SOCRATES” Programlarına daha da geç kalmadan katılmamızı sağlamak amacıyla çalışmalarını yürütmektedir. Dolayısıyla Merkezimiz de bu çalışmalara, diğer çalışmalardaki kadar, önemli katkılar sağlamaktadır.

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından, bu eğitim programının yürütülmesi için muhatap kurum olarak kurulması istenen Ulusal Ajans çalışmalarının hayata geçirilmesiyle birlikte, bizim sürdürmekte olduğumuz akademik çalışmaların hazırlıkları da çok daha hızlanacak ve etkili hale gelecektir.

Bu önemli gün münasebetiyle düzenlenen Panelimizin hayata geçirilmesinde, Panele Yönetici olarak katılmayı büyük bir nezaket göstererek kabul eden Sayın Prof.Dr.Ali Bozer Hocamıza, değerli panelistlerimiz Emekli Büyükelçi Sayın Yıldırım Keskin’e, İKV Başkanı Sayın Meral Gezgin Eriş Hanımefendiye ve Gazeteci Sayın Ahmet Sever’e, Üniversitemiz adına teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

Değerli Panelistlerimiz, Avrupa Bütünleşmesini ve bütünleşmeye yönelik Avrupa Kurumlarını kendi çalışma alanlarında ve çalışma hayatları boyunca titizlikle izlemiş, değerlendirmiş, araştırmıştır. Şundan gayet eminiz ki, bugün burada bizlere sunacakları bilgiler, ortaya koyacakları görüşler ve yorumlar, hepimizin bilgi dağarcığını önemli ölçüde geliştirmiş olacaktır. Bunun ötesinde, bugüne kadar öğrendiğimiz pek çok bilginin en yetkin ağızlardan bir kere daha doğrulanması, hatta yanlış olabilecek bilgilerimizin düzeltilmesi için, bize fırsat tanınması olgusunu bu Panel dolayısıyla yaşayacağız.

Ben sözlerimi burada tamamlarken, Değerli Panelistlerimize, katılımlarından dolayı tekrar minnetlerimi ifade eder, tüm değerli öğretim elemanlarımıza ve kursiyerlerimize kurs programlarında ve çalışma hayatlarında üstün başarılar dilerim.

Güven ERDAL*

Sayın Başbakan Yardımcım, Sayın Rektör Yardımcısı, Sayın Akademisyenler, Sayın Katılımcılar,

Sözlerime başlarken, “Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türkiye” konulu Panelde çok değerli konuşmacıları bir araya getiren ve bu Paneli düzenleyen, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi’ne teşekkürlerimi ve tebriklerimi sunarım.

Bu vesile ile, bu toplantıya, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği olarak katılım sağlamaktan onur duyduğumuzu da ayrıca ifade etmek isterim.

Bugün, iki konuda görüş ve düşüncelerimi sizlerde paylaşmak istiyorum. Konuşmamın birinci bölümünde, bazı çevrelerce Avrupa Birliği’ne yöneltilen eleştiriler üzerinde durmak istiyorum. Konuşmamın ikinci bölümünde ise, Avrupa Birliği’ne adaylık sürecinde, devletın ekonomik alanda değişen rolünü ve işlevlerini ele almak istiyorum.

Sayın Katılımcılar,

Türkiye’nin adaylık sürecindeki durumunu değerlendirirken, konuları objektif tespit ve yorumlarla ortaya koymak gerekmektedir. Ülkemizde, Avrupa Birliği’ne adaylık süreciyle ilgili yapılan yorum ve eleştirilerde konularda önyargılı ve eksik bilgilerle ele alıp, bunlardan sonuç ve değerlendirmelere gitmek, sağlıksız bir tartışma ortamını da beraberinde getirmektedir.

Bunun en belirgin örneği, bazı çevrelerce Gümrük Birliği’ne yöneltilen bazı eleştirilerde ortaya çıkmaktadır. Bildiğiniz üzere, ülkemizde bazı kişi ve çevreler, burada Gümrük Birliği uygulamalarını objektif gerekçelerle eleştiren kesimleri kastetmiyorum, özellikle ekonomimiz ne zaman bir daralma sürecine girse, Gümrük Birliği uygulamalarını günah keçisi haline getirmekte, ekonomik sorunları, ilgili-İlgisiz, Gümrük Birliği’ne bağlamaktadırlar.

* Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Genel Sekreter Yardımcısı

Bunu yaparken, ikna edici ve belirleyici bir tezi de ortaya koymamaktadırlar. Bu çevrelerin tahlilleri, genelde teknik bilgilerden yoksun genellemeleri içermektedir. Biraz sonra üzerinde duracağım gibi, 2000 yılında etkisini sürdüren ciddi ekonomik krizin temelini oluşturan başlıca sorunların hiç birisinden Gümrük Birliği sorumlu değildir. Bunun aksine, tutarlı ve temeli olan gerekçelerle savunabilmenin de mümkün olmadığına inanmaktayım.

Ekonomik krizleri Gümrük Birliği ile irtibatlandıran çevrelerin, şu soruları nasıl cevap verebileceklerini merak ediyorum.

Gümrük Birliği uygulamaları döneminde;

Gayri Safi Milli Hasılanın %15'ine kadar yükselen bütçe açıklarının sebebi Gümrük Birliği midir?

Kamu sektöründe hantal ve yeterince verimli olmayan yapılanmayı ve bu bağlamda, kamuda istihdam politikalarını Gümrük Birliği mi belirlemiştir?

Özelleştirme faaliyetlerinin geciktirilmesi nedeniyle, büyük açıklar veren Kamu İktisadi Teşebbüslerinin faaliyetlerinin sürdürülmesinin müsebbibi Gümrük Birliği midir?

Sosyal Sigortalara ilişkin uygulamaları, bazı tarım ürünlerinde verimliliği göz ardı eden ve uluslararası fiyatların çok üzerinde oluşturulan, ürün destekleme fiyatlarını Gümrük Birliği uygulamaları mı belirlemiştir?

Temelde uyumsuz ve yetersiz para ve mali politikalarının sebebi olan enflasyona Gümrük Birliği mi sebep olmuştur?

Kamunun, yüksek bütçe açıklarına kaynak olarak büyüme gösteren kamunun, borçlanma ihtiyaçlarının karşılanması sırasında faizleri tırmandıran baskıyı Gümrük Birliği uygulamaları mı oluşturmuştur?

Temelde özel sektörün yatırım faaliyetlerine tahsis edilmesi gereken banka fonlarının önemli bir kısmının kamu finansman açıkları için kullanılmasını Gümrük Birliği mi öngörmüştür?

Enflasyon oranlarının, %25 ve hatta bunun üzerinde oluşan faiz oranları nedeniyle, genelde durma noktasına gelen özel sektör yatırımlarını Gümrük Birliği mi baltalamıştır?

Yatırımların düşük düzeyde kalmasından ve yatırım, üretim, ihracat zincirinin kurulamamasından, ihraç edilebilir yeni ürünlerin üretilmemesinden, dolayısıyla ihracatımızın yeterince arttırılamamasından Gümrük Birliği mi sorumludur?

Doların uluslararası piyasalarda, %3-5 oranlarında faiz edebildiği dönemlerde, yabancıların kısa vadeli yatırımlarına dolar üzerinden %25, %30 ve hatta daha yüksek oranlarda prim sağlayan sistemi Gümrük Birliği mi ihdas etmiştir ?

Sıraladığım bütün bu soruların cevabı tereddütsüz hayırdır. Öte yandan, Gümrük Birliği uygulamalarının gerek kendi uygulamalarımız, gerek Avrupa Birliğinden kaynaklanan nedenlerle, beklentilerimizi arzu edilen düzeyde karşılamadığı ortadadır.

Ancak, Gümrük Birliği uygulamalarını, ekonomik sorunlarla irtibatlandırmak, işimize geleni ve kolay olanı seçmek anlamına gelmektedir.

Özetle, ekonomik sorunlarımızı değerlendirirken, Gümrük Birliği'nden önce, kendi ekonomik politikalarımızı eleştirmenin daha uygun olacağını düşünmekteyim.

Aslında, Türk sanayisi birçok alt sektör itibarıyla Gümrük Birliği çerçevesinde sanayi ürünlerinde gümrük vergilerini tamamı ile kaldırmış olmasına rağmen, Avrupa Birliği ekonomisinin rekabetçi etkilerine karşı koyabilme yeteneğini kanıtlamıştır. Gerçekten, Türk sanayisi, Gümrük Birliğine atfedilebilecek önemli olumsuzluklar yaşamamış, sanayinin herhangi bir alt sektöründe, Gümrük Birliği uygulamalarından kaynaklanan, yaygın nitelikli sorunlar etkisini göstermemiştir.

Bu bağlamda ve yeri gelmişken, Gümrük Birliği'nin dış ticaret dengemizde açıklara yol açtığı şeklinde yöneltile eleştirilere, üç ayrı noktada açıklık getirmek istiyorum.

Üzerinde durmak istediğim birinci husus, dış ticaret dengesinde kaydedilen açıkların, Gümrük Birliği ile birlikte baş gösteren sorunlar olmadığıdır. Ülkemizin dış ticaret açıkları, dış ticaret rakamlarımızın yayınlandığı çok uzun süreden, günümüze kadar süregelmiştir.

Nitekim, Gümrük Birliği öncesi bazı yıllarda, toplam ithalat rakamları, ihracat rakamlarının üç mislini aşan değerlerde seyretmiştir.

Örneğin, 1975 yılında, ihracatımız 1.4 Milyar Dolar, ithalatımız 4.7 Milyar Dolar. 1980 yılında ihracatımız 2.9 Milyar Dolar, ithalatımız 7.9 Milyar Dolar ve Gümrük Birliğinden önceki son yıl olan 1995 yılında ise ihracatımız 21.6 Milyar Doların üzerinde gerçekleşirken, ithalatımız 35.7 Milyar Dolara ulaşmıştır.

Gümrük Birliği uygulamalarının altıncı yılının idrak edildiği 2001 yılında ise toplam ihracatımız 31 Milyar Dolar civarında, ithalatımız ise 41 Milyar Dolar civarında oluşmuştur.

Dış ticaretteki açıkların devam etmesi, esas itibariyle Türkiye'nin Gümrük Birliği döneminde gerekli reformları ve ihracat ve ithalatında yapılması gereken değişiklikleri yeterince gerçekleştirmemesinden kaynaklanmıştır.

Dikkatinize sunmak istediğim ikinci husus ise şudur:

Türkiye, Gümrük Birliği Kararı çerçevesinde, Avrupa Birliğinden ithal ettiği sanayi ürünlerindeki koruma oranlarını, 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren sıfırlamıştır. Buna mukabil, Avrupa Birliği, Türk mahreçli sanayi ürünlerine sıfır gümrük vergisi uygulamasını, Gümrük Birliği kararının yürürlüğe girdiği, 1 Ocak 1966 tarihinde, 25 yıl önce başlatmıştır.

Bunun sonucu olarak, Türkiye, Avrupa Birliği pazarlarında, başta tekstil ve konfeksiyon olmak üzere, Avrupa Birliğine sanayi ürünleri ihracatında, Eylül 1971'den itibaren tek taraflı, çok önemli avantajlar sağlamıştır.

Gerçekten, halihazırda toplam, tekstil ve konfeksiyon ihracatımızın yaklaşık %65'inin Avrupa ülkelerine yönelik olarak gerçekleştirilmesinde, Topluluğun 1 Eylül 1971 tarihinden itibaren, Türkiye'ye tanıdığı bu ayrıcalıklı uygulamanın önemli bir etkisi olmuştur.

Dolayısıyla, Gümrük Birliğinin taraflardan sadece birinin lehine işleyen bir düzenleme olduğu şeklindeki eleştirilere katılmamız mümkün değildir.

Vurgulamak istediğim üçüncü husus ise, Gümrük Birliği kararının yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1966 tarihinden itibaren, uygulanan kur politikalarının dış ticaret açıklarında olumsuz etki yapmasıdır. Gümrük

Birliği uygulamalarının başarılı sonuçlar alabilmesi büyük ölçüde, para, maliye ve kur politikalarının ekonomik büyüme ve enflasyonu düzenleyici kur politikalarının ise rekabet gücüne destek sağlayıcı bir araç olarak kullanılması önemlidir. Halbuki, kur politikaları, Gümrük Birliği döneminde, temelde Türkiye'nin dış ticaretteki rekabet gücüne destek verme yerine, enflasyonla mücadele aracı olarak kullanılmış ve söz konusu uygulamalar olumsuz sonuçlar vermiştir.

Şöyle ki, kur düzenlemeleri genelde, enflasyon oranlarının altında belirlenmiş, bu şekilde, aşırı değerlenmiş Türk Lirası, ithalatı özendirirken, ihracatı baltalamıştır. Sonuçta, uygulanan kur politikalarının, dış ticaret açıkları üzerindeki etkileri menfi olmuştur.

Sayın Katılımcılar,

Bu toplantı vesilesiyle, Gümrük Birliğine ilişkin bazı tartışmalı konulardaki görüşlerimi sizlerle paylaşma olanağını buldum. İzin verirseniz, kısaca adaylık sürecinde, Kopenhag Ekonomik Kriterleri yerine getirilirken, devletin ekonomik hayatta değişen rolü ve bu bağlamda idari yapılanmalar üzerinde değerlendirmelerde bulunmak istiyorum.

Avrupa Birliğine adaylık sürecinde, Avrupa Birliğindeki sistem ve kavramlara uygun idari yapıların oluşturulması, fevkalade önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Konseyinin 1995 yılı Haziran ayı Madrid Zirve toplantısında ve onu takip eden çok sayıda Avrupa Birliği Zirvelerinde, uygun bir idari yapılanmanın gerekliliği ısrarla vurgulanmış ve uygun idari yapılara sahip olmayan aday ülkelerin Avrupa Birliğine üye olmayacaklarının altı çizilmiştir.

Bu itibarla, Mevzuatımızın, yaklaşık 80.000 sayfalık Avrupa Birliği Müktesebatına uyumlaştırılması tek başına yeterli olmamakta, belki bundan daha da önemlisi, uygulamaları yönlendiren temel kamu felsefemizin ve idari yapılarımızın değişmesi gerekmektedir.

Devletin ekonomik hayattaki rolünün düzenleyici ve denetleyici olduğu noktasından hareket edilerek oluşturulmakta olan idari yapılanmanın temel felsefesi şudur:

Devletin, doğrudan üretici veya iş sağlayıcı işlevlerinden çok, kural koyucu, düzenleyici, denetleyici ve rekabetin, serbest piyasa ilkeleri

doğrultusunda gerçekleşmesini sağlayıcı ilkeleri ön plana çıkaktadır. Yeni oluşumda devletin etkisi, ekonomide egemen olduğu alanların kapsamıyla değil, sosyo-politik değişimlerin normlarını belirlemedeki kapasitesiyle ölçülür hale gelmiştir.

Ülkemiz 1980'li yıllardan itibaren etkin bir piyasa ekonomisinin oluşturulması yönünde önemli adımlar atmıştır. Ancak, piyasa ekonomisine ağırlık verilirken, ulusal alt yapılar yeterince oluşturulmamıştır. Bu nedenle, piyasa ağırlıklı büyüme modeline uygun bir devlet yapılanması için, geçişteki uygulamalardan kopuş gerekmektedir.

Bu bağlamda uygulanmakta olan, temelde bir yapısal reform programı niteliği taşıyan, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, ekonomide rekabetin ve tekinliğin artırılmasıyla, kamu yönetiminde saydamlığın güçlendirilmesini amaçlamaktadır.

Kuşkusuz bu düzenlemeler, ülkenin ekonomik yapısının, Kopenhag Kriterleri ile uyumunu da hızlandırmaktadır.

Bu bağlamda; Kamu İhale Yasası, Bankacılık Reformu, Tarım Reformu, Telekomünikasyon, Tütün, Şeker, Elektrik ve Doğalgaz sektörlerine ilişkin düzenlemeler, vergi yönetiminin modernleştirilmesi, başlıca öncelikli alanlar olarak sayılabilir.

Ayrıca, Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı'nda yer alan, ekonomik kriterler çerçevesindeki taahhütlerin gerçekleştirilmesi çalışmaları da sürdürülmektedir.

Bugüne kadar; bankacılık sektörü, mali disiplin ve ekonomide kamu etkisinin azaltılmasına yönelik bir çok hukuki düzenleme yürürlüğe konmuştur.

Devletin rolünün yeniden tanımlandığı değişim sürecinde, iyi yönetim kavramı, kamu yönetimine yeni bir anlayış getirmiştir. Sadece daha etkin ve rasyonel bir idari yapılanma öngörmeyen, aynı zamanda vatandaşlarla devlet arasındaki ilişkiyi de yeniden tanımlayan iyi yönetim ilkesi, devlet kararlarının toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla alınmasını öngörmektedir. Katılımcı bir kamu yönetimi anlayışını esas alan bu yaklaşım, hukukun üstünlüğü, açıklık, şeffaflık, hesap verebilirlik değerlerini de ön plana çıkarmaktadır.

Sayın Katılımcılar,

Sonuç olarak, Avrupa Birliği'ne katılım öncesi süreçte, ekonomik alanlarda gerçekleştirilmekte olan reform niteliğindeki düzenlemelerin, toplumumuz üzerinde çok yönlü olumlu etkiler yapması kaçınılmazdır.

Avrupa Birliği de, günümüzde Dünya siyaseti ve ekonomisinde ulaşmış olduğu güçlü yerini, kuruluşunun ilk yıllarından itibaren uyguladığı köklü reformlara ve değişim sürecine borçludur ve bu değişim süreci devam etmektedir.

Bu itibarla, yürütmekte olduğumuz uyum çalışmaları, ülkemizin geleceğiyle yakından ilgisi bulunan ekonomik ve sosyal kalkınma amaçlı değişim ve dönüşümün gerçekleştirilmesi bakımından gerçekten önemlidir.

Sözlerime son verirken, hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

PANEL KONUŞMALARI

Prof. Dr. Ali BOZER*

Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi M¼d¼r¼'n¼n de ifade etmiş olduğu gibi, maalesef on beş yıl, basınıımızda bir çok konuyu aldı g¼t¼rd¼, sildi. Binaenaleyh, bug¼n medyayı takip ettiğimiz zaman, Ankara Radyosu hariç, medyada başvurumuzun yapıldığına dair en ufak bir işaret g¼remiyoruz. Bu itibarla, sanıyorum medyatik olmak için başka yollardan geçmek lazım. Bunu da, ayrıntıya girmeden y¼ksek heyetinize ve takdirlerinize sunuyorum.

Evvela, panele katılan b¼t¼n arkadaşlarıma Ő¼kranlarımı bildiriyorum. Benim için bu paneldeki arkadaŐlarıımın hepsinin ayrı bir ¼zelliĐi var.

Evvela Meral Hanımefendiden baŐlayacaĐım. Meral Hanımefendiyi biliyorsunuz, İKV'nin Başkanı. Kendisiyle her zaman gurur duyduğumuz, T¼rkiye'mizin en iyi temsilcisi. Başarılı faaliyetlerini zikretmeme gerek yok. Biraz konuyu takip edenler, Meral Hanım'ın bu konuda ne kadar başarılı sonuçlara ulaŐtıĐını bilirler.

Sayın Keskin, bu işe başlarken kendisiyle beraber çalıŐtıĐım ve bilgisinden, tecr¼besinden istifade ettiğim fevkalade değerli bir arkadaŐımdır. Bir çok anılarımızı beraber yaşadık. Bu itibarla, Meral Hanımefendini yanında, Sayın Yıldırım Keskin'in de burada olması bana ayrı bir heyecan ve zevk veriyor.

Ahmet Sever arkadaşım, o zaman Br¼ksel'deydi. Bizi fevkalade yakından takip ederdi. Onun son derece medeni, konuları yakından takip eden tabiatı, beni ayrıca Őevke getirmiştir, onu ifade etmek isterim. Bizim o zamanki faaliyetlerimizi, Ahmet Sever arkadaşım, b¼y¼k bir hassasiyet ve

* Başbakan Eski Yardımcısı, Panel Y¼neticisi

titizlikle yayın hayatını intikal ettirmiş, basına, basın marifetiyle kamuoyuna duyurmuştur. Bu itibarla, benim için ayrı bir değeri olan Ahmet Sever'le beraber bugün, hep beraber bu paneli huzurlarınızda icra etmek, bana, tekrar ediyorum, ayrı bir haz vermiştir.

Buraya teşekkür eden bütün arkadaşlarıma şükranlarımı sunuyorum. Bu teşekkürlerim hem kendi adıma, hem panelist arkadaşlarım adımadır.

Böyle bir günü hatırlayıp, eski değimle bunu tescit etmek, çok genç arkadaşlarım tescit kelimesini bilmeyeceklerdir, onun için öz Türkçe'sini kullanayım, kutlamak amacıyla bu töreni düzenleyen Merkezimizin Müdürü Sayın Nail Bey arkadaşımıza da teşekkür etmek isterim. Medyanın ilgisizliği karşısında ne kadar büyük değer taşıdığımı takdir edeceksiniz.

Başkanların esas görevi söz vermekten, sonucu toplamaktan ibaret. Fakat müsaade ederseniz, bu toplantının özelliği itibarıyla, birkaç hususu belirtmek istiyorum.

Evvvela, meseleyi Türkiye açısından çok kısa, başınızı ağrıtmadan alacağım. Ondan sonra, bizim müracaatımızdan bu yana, Avrupa'da neler olduğu, buna kısaca değineceğim ve "bugün bulunduğumuz nokta nedir"e değineceğim

Bizim, 14 Nisan'dan evvel çalışmalarımızın çok önemli bir kısmı teşkilatlanmaya yönelik olmuştur. Bazı kesimlerde bilinenin tamamen aksine, ciddi bir araştırma yürütülmüş ve bunun sonucunda, o zamanki teşkilat ortaya çıkmıştır. Sayın Keskin'in bu konudaki titizliğini ve bana gösterdiği yardımı, tekrar şükranla ifade ediyorum. Bu itibarla, Avrupa Birliği'nin tam üyelik müracaatı sağlam bir yapıya dayandırılmıştır.

İkincisi, öyle zannediliyor ki, Avrupa Birliği'ne müracaat, hesap ve kitap yapılmadan, romantik bir duygunun eseri olarak yapılmıştır. Hayır. Sureti katiyede yanlıştır. O dönemin şahidi olarak ve bu yaşımda size bu gerçeği ifade etmek mecburiyetindeyim. Türkiye tercihini bilinçli olarak yapmıştır. O kadar bilinçli olarak yapıştır ki, mesele yalnız prensipte kalmamış, aynı zamanda, hangi tarihte, hangi başkanın zamanında yapılacağı dahi, büyük bir titizlikle tespit edilmiştir.

Binaenaleyh, sizi temin ederim, Avrupa Birliği'ne başvurumuz, maceracı bir davranışın sonucu değildir.

O zamanki şartları kısaca bir gözden geçirelim:

Demokrasiye geçilmiş, 1983 yılında seçimler yapılmış, mahalli seçimler yapılmış, siyاسilerin affi gerçekleşmiş ve bu suretle siyasi planda Türkiye, Avrupa Birliği normlarına ve demokrasinin gereklerine uygun bir düzeye yaklaşmıştır. Dikkat edin, gelmiştir demiyorum, yaklaşmıştır.

Ekonomiye baktığımız zaman Cumhuriyetin kurulduğu günden itibaren, uygulanmakta olan kapalı ekonomi, devletçi ekonomi, nef-i hazinenin her şeyin üstünde olduğuna ilişkin görüş terkedilmiştir. 1980 yılında bu görüşler terkedilmiştir. Dışarıya açılmıştır. Liberal ekonomi uygulanmıştır. Kötülenen yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesi için çaba gösterilmiştir. Hülasa, Avrupa Birliği'nin ekonomik normları, çok fazla ayrıntıya girmeden söylüyorum, benimsenmiştir.

Bununla da kalmamıştır. Bu ekonomi politikasının ortaya koyduğu sonuçlar da dikkate alınmıştır. O zaman, enflasyonun ciddi surette indiğini, Türk Lirasının istikrar kazandığını, hiç sevmediğim terimi huzurlarınızda kullanacağım, reel sektörün üretime geçtiğini, işsizlik meselesinin önemli ölçüde, hele bugünle kıyas edilemeyecek şekilde çözüme kavuşturulmuş olduğunu görüyoruz.

Bütün bunlar, bize, Avrupa Birliği'ne müracaat için gerekli cesareti veren faktörler olmuştur. Bunu, huzurlarınızda belirtmek istiyorum. Bu müracaatın amacı, Avrupa Birliği'ne tam üyeliği gerçekleştirmeye münhasır değildir. Bunu çeşitli vesilelerle vurguladım.

Değerli arkadaşlarım,

O zaman büyükelçimizi, Avrupa Birliği nezdindeki bir Şube Müdürü dahi kabul etmiyordu. Sayın Keskin arkadaşım bunların şahididir. İhtilal sonrası öyle bir duruma gelmiştik ki, Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkileri sıfıra inmişti. Donmuştu. Bu itibarla, siz bu ilişkileri, yani Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ortaklık ilişkilerini de geliştirmek durumundaydınız.

Binaenaleyh, hem ortaklık ilişkilerini geliştirmek, hem de Avrupa Birliği'ne tam üyelik için gerekli zamandan tasarruf etmek maksadıyla bu müracaat yapılmıştır. Ama bu basına açıklanmamıştır. Neden? Çünkü o zaman Avrupa Birliği'ne, "müracaatında isticlal göstermeye gerek yok" imajı verilecekti. Onun için bu sükutla geçti. Kamuoyunun bilgisine tam anlamıyla intikal etmiş değildir.

Sayın Özal'ın bu konudaki desteğini, huzurlarınızda şükranla anmayı görev sayıyorum. Sayın Özal, Avrupa Birliği için yaptığımız çalışmaların hepsini desteklemiştir ve bize cesaret vermiştir. Bu itibarla, bu müracaatımızın belki mimarı diyebileceğimiz kimse, bugün aramızda olmayan, o zamanın Başbakanı Sayın Özal'dır.

Bu vesileyle, size bir hatıramı tekrarlamak istiyorum. Sayın Keskin ile beraberdik. Sayın Aktan arkadaşımız da vardı. Maalesef, Avrupa Birliği çalışmalarını yaptığımız sırada, Sayın Özal rahatsızdı. Kalbinden muzdaripti. Bu itibarla, kendisi uzun zaman Amerika Birleşik Devletleri'nde tedavi gördü ve sonunda ameliyat oldu. Kendisiyle irtibat kurmakta çok ciddi güçlük çekiyorduk. Artık öyle bir noktaya gelmiştik ki, biz Tindemans zamanında bu müracaatımızı yapmak mecburiyetinde idik ve zaman da kalmamıştı. Sayın Özal Amerika Birleşik Devletleri'nden dönüyordu. Bir süre Londra'da kalması gerekiyordu. Londra'da kalmasından bir istifade, biz arkadaşlarımızla beraber Londra'ya gittik ve bize dediler ki fazla vaktiniz yok. Beş dakika konuşursunuz. Eşofmanlarıyla bizi kabul etti. Yorgun bir siması vardı. Kendisine çok kısa, "Efendim, tartışacak, tereddüt edecek konu yok. Biz Tindemans zamanında bu müracaatı yapmak mecburiyetindeyiz" dedim. Yüzünün ifadesinden, korktuğunu ve çekindiğini anladım. Bize söylediği söz şu olmuştur: "Haysiyetimizle oynatmayın" Bütün konuşmamız budur. Ama o vesileyle, rahmetli Özal'ın bu konuyu ne kadar ciddiye aldığını ve ne kadar da ciddiye aldığını ve ne kadar da endişeli olduğunu gördüm. Nitekim, bizim müracaatımız Konseyden Komisyona geçtiği zaman, Özal'ın söylediği söz hala kulaklarımdadır. Herkesin kulağındadır. "Arkadaşlar bu ince ve uzun bir yoldur" Bakın on beş seneyi idrak ettik. O ince ve uzun yolda hala devam ediyoruz.

Bu itibarla, bu vakaları, bu olayları size anlatmakta fayda mütalaa ettim.

Acaba, Avrupa Birliği'nin bizi kabul etmek hususunda iradesi neydi?

Düşünebiliyor musunuz, bizim büyük elçileri Şube Müdürleri kabul etmiyor. Biz doğrudan doğruya Tindemans'dan randevu isteyip, kendisiyle görüşüyoruz. Bu çok büyük bir cesaretti o zaman. Çünkü bizi refüze edebilirlerdi.

Görüşтік ve sırasıyla, o zaman hiç unutmadığım görüşmelerden bir tanesi Chesson'un görüşmesidir. Bunların ayrıntısına şimdi girmeden, Chesson bugünü özetleyen cümleyi söylemiştir. "İngiltere Avrupa Birliği'ne üye olduktan sonra, Türkiye niçin olmasın?" Belki hatırlarsınız.

Şimdi, bütün bunlardan edindiğimiz izlenim şuydu: Bizi Avrupa Birliği'ne üye almak için kimse kucak açmıyordu. Asgari tereddüt vardı. Bizi caydırmak istiyorlardı. Onun için diyorlardı ki, "Türkiye Avrupa değildir." Onun için diyorlardı ki, "Siz henüz demokrasiniz itibariyle yeterli düzeye gelmiş değilsiniz." Bütün bunlar bizi müracaatımızdan alıkoymadı. İsrarla devam ettik.

Bu müracaatı yaptık. Müracaat bir süre sonra, Konseyden Komisyona geçti. Buradaki bir hukuki meseleye tekrar değinmek istiyorum. Burada bir çok vesilelerle değindim. Tindemans, "Ben, bu müracaatınızı oya koyacağım" dedi, hatırlarsınız. "Bizim takip ettiğimiz tezde bunu oya koyamazsınız. Oya koyduğunuz takdirde red çıkarsa Türkiye'nin talebi incelemenden reddetmiş olursunuz. Türkiye, Avrupa değil demektir. Türkiye, Fas değildir" dedik. Çünkü Fas'ın müracaatı o zaman bu sebeple reddedilmişti. Sonunda işte oya koyarız da bir kişi bir oyla başka bir yeri desteklerse mülahazalarıyla iş oya kondu, konmadı, burası sarih değildir. Almanya muhalefet ediyordu, netice itibariyle Komisyona geçti. Komisyondaki bir hatıramı kimse bilmez. Türkiye'de zannederler ki, Tindemans, bizim bu müracaatımızı kolaylaştırıcı başlıca bir Avrupa adamıdır. Evet, Tindemans bizim müracaatımızı kolaylaştırmış, müstesna bir insandır. Ama, kendisine en az onun kadar saygı beslediğim kimse, o zamanki Komiser, bundan evvelki Hükümette İspanya Dışişleri Bakanı olan Matutes'dir. Matutes ile biz, o zaman Sayın İskit'le beraberdik, toplantının yapılacağı saate kadar meseleyi müzakere ettik. Açıkça söylüyorum, kimseye gelmemiştir, bize üç defa metin gönderildi. Biz bu metni büyük bir sadakatle, hiç kimseye ifşa etmeden kendi aramızda arkadaşlarla müzakere ettik. Sayın Özal'ın dahi tam malumatı yoktur. En son metin geldiği zaman Sayın Özal'a takdim ettik. O, bir paragrafı beğenmedi. "Hadi bakalım, bunu değiştir de görelim seni" diye bana takıldı. O gün müzakere var. Matutes'i telefonla aradım. "Bunu değiştirin" dedim. Sebepleri, şunları, bunları söylemiyorum. "Yahu, ben şimdi de toplantıya gidiyorum. Yapma Allah aşkına!" dedim. Değiştirdi. Sebebini, artık ayrıntılara girmiyorum ve rapor müzakereye alındı.

Değerli arkadaşlarım,

Raporu kolay kabul etmediler. Sonunda dosyayı Matutes atmıştır. Bunu pek az kimse bilir ve istifa etmiştir, “Ya Türkiye’nin bu talebi Komisyona geçer veya ben istifa ediyorum” demiştir. İşte o zaman böyle dostlarımız vardı. Halbuki şimdi bakıyoruz, bugünkü ortamda, her önüne gelen Türkiye’yi tariz ediyor, tarizde bulunuyor. Sınırlı dostlarımız var.

Binaenaleyh, Komisyona raporumuz bu sayede, Matutes’in sayesinde geçmiştir. Bu arada, Dışişlerindeki arkadaşlarımın, Sayın rahmetli Özal’ın Almanya üzerinde ciddi etkilerini de unutmamak lazım.

Bunun dışında, “Siz Tek Pazar’a nasıl uyum sağlayacaksınız ?” dendi. Tek Pazar’ın sorumlusu Bangemann’dır. Bunları isim isim zikretmek istiyorum. Bangemann Türkiye’ye geldi. Ben Bangemann’a dedim ki o zaman, “Ben sizinle alışılmış siyasi müzakere yapmayacağım. Ben size, ne yaptık, ne yapıyoruz, Türkiye nasıl Tek Pazar’a uyum sağlar şeklinde bir çalışmayı ekranda takdim edeceğim.” Bugün aramızda yok, maalesef hükümet bu arkadaşlarımızı kullanamamıştır. Bilge Cem Korel fevkalade güzel bir takdim yaptı. Bangemann’ın söylediği aynen şöyledir. Dedi ki, “Hiçbir ülke sizi kadar, bu kadar ciddi, meseleyi, müracaattan önce ele almamıştır.” Ben Bakanlıktan düştükten sonra, Türkiye’de de çeşitli vesilelerle, sırf bunun hatırasına, Bangemann’ın davetlisi oldum.

Binaenaleyh, o zamanki hava buydu. Bunları zikretmemin sebebi, bu zevatı, Türk tarihinin, Avrupa Birliği serüveni içinde fevkalade yakinen bilmeleri ve bunları her zaman şükranla anmalarıdır.

Aradan zaman geçti. İnce, uzun bir yol dedik. Zikzaklar oldu. Gümrük Birliği yapıldı. Gümrük Birliği konusundaki görüşlerini arkadaşımız fevkalade güzel izah etti, ben teknik olarak açıklamayacağım. Ama bir şey söyleyeceğim. Arkadaşlar, Gümrük Birliği 1995 yılında olmadı. Resmileşti. Matutes’in bizim için hazırladığı rapor Gümrük Birliği ilkelerinin temelidir. Biz 1986 yılından bu yana, gümrükleri her yıl %10 indirmek suretiyle, gümrükleri aşağı yukarı %90’lar seviyesine 11-12 yıllık listelerde zaten getirmiştik. Ondan sonra bugün kalkıyorlar, Avrupa Birliği’ne gireceğiz, Gümrük Birliği gerçekleşti, ihracat-ithalat dengesi vs. hikayelerini yapıyorlar. Sebebi başka yerde arasın bunlar. Bir ülke düşününüz ki, kendi vatandaşı bizar oluyor ve diyor ki, “Ben Balkanlar’da yatırım yapacağım, yatırımımı Balkanlar’a götüreceğim.” Siz de öbür

tarafından diyorsunuz ki, “Yabancı sermaye gelsin.” Bu istikrarsızlıkla, bu vergi yüküyle ve ne olacağı belli olmayan, yarın bir gün bir gelir vergisi vergi reformu ile, Türkiye yabancı sermayeyi çok zor çeker. Bu yabancı sermaye gibi, ihracat kısmı da, üretimde kaliteli üretim yapın ve ihracatınızı yapın. Gerekli işi yapın. Gümrük Birliği’ne kusuru bağlamayın.

Evet, Lüksemburg bizim için bir hayal kırıklığı olmuştur. Sonra, Helsinki bize ışık yakmıştır. Fakat Kopenhag Kriterleri karşımıza çıkmıştır. Kopenhag Kriterleri eski üyelere sari değil. Yenilere de özellikle Doğu Bloğu ülkelerine. Ama, biz bunlara uyacağız. Uyamayacak bir ülke de değiliz. Bunları bihakkın yerine getiririz.

Şimdi, Katılım Ortaklığı Belgesi geldi, Ulusal Program geldi, İlerleme Raporları geldi. Bu mesafe gidiyor. Öyleyse, yurt dışında ne oldu?

Bizim müracaat ettiğimizde 12 üye 15 üyeye çıktı. Yarın 30 üyeye çıkarsa, sizin için hiç sürpriz olmasın. Demir Perde vardı, Demir Perde yıkıldı. Ekonomik bütünleşme yeni oluyordu, bitti. Hemen hemen bitti. Parasal bütünleşme bitti. Şimdi sıra siyasal bütünleşmede. Temenni ediyorum ki, bu siyasal bütünleşme de Laeken’den sonra bu toplantılara katılan heyet, kendine düşen görevi bihakkın yapsın ve Avrupa’ya gerçekçi bir siyasi şekil verme hususunda başarılı olsun. Bu son derece önemli bir noktadır. Buna büyük çapta dikkat etmemiz gerekiyor.

Bu vesile ile İKV’nin 10 Mayıs’ta yapmış olduğu çalışmayı, ben dışarıda olduğum için maalesef gelemedim, huzurunuzda takdirle kutluyorum. Bu, arkadaşlarımıza hiç olmazsa bir perspektif verecektir.

Şimdi arkadaşlarım, temennim şudur. Bunu bilhassa Meral Hanım’dan da rica ediyorum. Giscard de Estaign’in altında iki yardımcı vardır. Bunların bir tanesi tamamen NGO’larla uğraşır. Sivil Toplum Kuruluşlarıyla. Geçen sefer de söyledim, Sivil Toplum Kuruluşları, dışarıda yer almaya başlamıştır. Ben temenni ederim ki, yalnız bu çalışmayla iş kalmasın, bizim Sivil Toplum Kuruluşları bu Forumda yer alsınlar. Bu suretle Türkiye’ye çok büyük hizmet edeceklerine samimi olarak inanıyorum. İşte şimdi biz, 15 sene sonra, Avrupa’ya siyasi şekil verilecek bir dönemde, burada toplanmış oluyoruz. Hiçbir şey henüz karara bağlanmamıştır. Avrupa halklarının devleti mi olacak? Halkları mı olacak devleti mi olacak? Federasyon mu olacak, Konfederasyon mu olacak? Başka

bir tür mü? Bunların hepsi şimdi müzakere ediliyor. Yetki dağılımı ne olacak?

Bu itibarla, Avrupa siyasi yönden yeni şekilleniyor. Artık Türkiye, "Ben şartlar buydu, bunlara uydum" diyemez. O şartları oluşturmak için gereken çabayı göstermek mecburiyetindedir.

Arkadaşlarım,

Bu vesile ile sözlerime son verirken, tekrar Nail Bey'i kutluyorum. Bütün Panelist arkadaşlarıma ve sizlere şükranlarımı ifade ediyorum. Biraz vaktinizi aldım. Fakat bu bilgilerin, bir vesile ile intikal ettirilmesi gerekli görülüyordu. Özellikle Panelist arkadaşlarımızın sabırları için, gösterdikleri sabır için teşekkür ederim.

Efendim müsaade ederseniz, evvela Sayın Meral Gezgin Eriş arkadaşımızdan başlayalım. Kendisini zevkle dinlemeye hazırız.

Meral GEZGİN ERIŞ*

Sayın Başkan, çok teşekkür ederim.

Ankara Üniversitesi'nin Sayın Rektör Yardımcısı, çok değerli öğretim üyeleri, Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin Sayın Başkanı ve çok değerli yöneticileri, Ankara Üniversitesi'nin değerli öğrencileri, medyanın değerli temsilcileri ve bu panelde benimle birlikte yer alan Sayın Büyükelçi ve sevgili dostumuz Ahmet Sever.

Herkesi sevgiyle selamlıyorum.

Sayın Başkan,

Aslında keşke bizi konuşturmasanız da, bütün Panel boyunca siz konuşsanız. Çünkü, bir kere hepimizin sizin bilginizden, tecrübenizden, yaşadıklarınızdan, deneyimlerinizden ve geleceğe yönelik ufkunuzdan, vizyonunuzdan, faydalanmaya ihtiyacımız var. Biz daha ziyade, bugünün, yarının değerlendirmesine ilişkin birkaç şey söylemeye çalışacağız. Ama, geçmişten ders almış olmanın da ne kadar önemli olduğunu unutmuyarak. Bu bakımdan ben, şahsen, salondaki dinleyicilerin de büyük bir kısmı, özellikle sizi ve Sayın Keskin'i dinlemekten, tabii Ahmet Sever'i de, o dönemi yakından izleyen basın mensubu bir kişi olduğu için, daha çok mutluluk duyacaklarını düşünüyorum. Ama, görevli olduğum için de görevden kaçamayacağım.

Değerli konuklar,

Son dönemde, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde, önemli bir dönemece girilmiştir. Bu durum, ilkemizin ilişkilerde yaşanan dalgalanmaları ve iniş-çıkışlara karşın, asla vazgeçmediği tam üyelik hedefine gittikçe yaklaştığına işaret etmekte ve bizlere cesaret vermektedir.

Bilindiği üzere, 12 Eylül 1980 sonrasındaki 6 yıl boyunca, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde hiçbir gelişme olmamış ve bu durgunluk ancak 14 Nisan 1987 tarihinde gerçekleştirilen tam üyelik başvurusuyla ortadan kaldırılabilmektedir. 15 yıl önce yapılan bu başvuru, görünen hedefine

* İKV Başkanı

ulaşamamış olsa da, çok önemli bir görevi yerine getirmiş ve Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin yeniden başlamasına yol açmıştır. Tam üyelik başvurusunu kazandırdığı ivme ile canlanan ilişkiler gelişerek devam etmiş ve tarafların ortak kararıyla, 1995 yılı sonu itibarıyla Gümrük Birliği tamamlanmıştır.

Başvurunun bir diğer önemli sonucu, Avrupa Birliği'nin, Türkiye'yi gelecekteki bir tam üye olarak gördüğünün tartışmasız biçimde tescil edilmesi olmuştur.

Başta iş dünyası olmak üzere, Türkiye'deki hemen tüm kesimler, kısa vadede çeşitli sorunların yaşanacağını birbirlerine karşın, tam üyelik hedefi doğrultusunda çok önemli bir adım olarak değerlendirilen Gümrük Birliği'ni desteklemiştir. Ayrıca, Türkiye, Gümrük Birliği çerçevesindeki yükümlülüklerini aynı dönemde yaşanan ciddi boyuttaki ekonomik ve siyasi krizlere rağmen büyük ölçüde yerine getirmiştir.

Tüm bunlara rağmen, yaklaşık iki yıl sonra, Aralık 1997'de gerçekleştirilen Lüksemburg Zirvesi'nde, Türkiye, Avrupa Birliği genişleme süreci dışında kalmıştır. Bu durum Türk kamuoyunda ciddi bir hayal kırıklığı ve Avrupa Birliği'ne karşı güvensizlik yaratarak, Türkiye-Avrupa Birliği siyasi ilişkilerini durma noktasına getirmiştir.

1999 yılının sonunda düzenlenen Helsinki Zirvesi'nde ise, Türkiye nihayet, Avrupa Birliği'nden uzun süredir beklediği ve hak ettiği düzeyde bir siyasi dayanışma görebilmiştir. Helsinki'de, ülkemizin adaylığı teyit edilmiş, Türkiye'nin Avrupa Birliği genişleme sürecine dahil edildiği ve diğer adaylarla eşit koşullarda değerlendirileceği açıkça vurgulanmıştır. Helsinki Zirvesi ile, Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri farklı bir boyut kazanmış ve tarafların üstlendikleri yükümlülükler, önceki dönemlerle kıyaslanamayacak ölçüde artmıştır.

Türkiye açısından, söz konusu adaylık sürecinin gerekleri, Kopenhag siyasi ve ekonomik kriterlerini yerine getirmek, Birliğin her türlü politika, mevzuat ve uygulamasını kapsayan Avrupa Birliği Müktesebatına uyum sağlamaktır.

Bu çerçevede, Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesi'ni hazırlamış, Türkiye ise Ulusal Programını tamamlayarak uygulamaya koymuştur.

Değerli Konuklar,

Ulusal Programın geçtiğimiz yılın Mart ayında açıklanmasından bu yana, Kopenhag Kriterleri doğrultusunda ve Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan öncelikler çerçevesinde Türkiye, toplumsal hayatın her yönünü kapsayan, köklü bir değişim sürecine girmiştir.

Ancak 2001 yılında yaşanan derin ekonomik kriz sebebiyle, Avrupa Birliği ile ilişkiler gündemin alt sıralarına itilmiş tam üyelik müzakerelerinin başlamasının ön koşulu olan, Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilmesi yönünde yapılması ön görülen reformlarda gecikmeler yaşanmıştır.

Siyasi ve ekonomik kriterlere uyum, aslında halkımızın uzun bir süredir özlemini duyduğu, demokrasimizin ve ekonomimizin standartlarını çağdaş ülkeler düzeyine yükseltecek reformları içermektedir.

Ulusal Program çerçevesinde gerçekleştirilecek olan düzenlemelerle hedeflenen, Türk insanını gelişmiş ve tüm kural ve kurumlarıyla işleyen bir serbest piyasa ekonomisine sahip, demokrasi ve insan hakları standartları yüksek, 21.yüzyıla yakışır şeffaf bir hukuk devletinin vatandaşı haline getirmektir. Bu hedefe ulaşmak için, toplumun her kesimine ciddi sorumluluklar düşmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşları olarak, her birimizin reform sürecindeki gelişmeleri yakından izlemesi ve denetlemesi şarttır.

Bilindiği gibi, 2001 yılı Ekim ayında onaylanan Anayasa değişiklikleri, hem ülkemizdeki demokrasi ve insan hakları standartlarının yükselmesi açısından önemli bir gelişme olmuş, hem Avrupa Birliği tarafından, tam üyelik yönünde atılmış somut bir adım olarak değerlendirilmiştir. Anayasa değişiklikleriyle birlikte, Türkiye'nin, Kıbrıs ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği konularında izlediği uzlaşmacı tutum, geçtiğimiz Aralık ayında düzenlenen, Laeken Zirvesi Sonuç Bildirgesi'ne olumlu bir şekilde yansımış ve bildirmede "Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerine başlamasına yaklaştığı" ifade edilmiştir. Zirvede ayrıca, Avrupa Birliği'nin gelecekteki yapısının şekillendirileceği, Hükümetlerarası Konferansa hazırlık amacıyla oluşturulan Konvansiyona, tüm aday ülkelerle birlikte Türkiye de davet edilmiştir.

Türkiye, henüz katılım müzakerelerine başlamamış olmasına rağmen bu davetin yapılması, Avrupa Birliği'nin devlet ve hükümet Başkanları

tarafından, hem Türkiye hem Avrupa Birliği kamuoyuna verilmiş açık bir mesaj niteliği taşımaktadır.

Kuşkusuz, IMF ile birlikte uygulanan ve Katılım Ortaklığı Belgesi'nde de Ulusal Programda da yer alan ekonomik kriterlerle örtüşen Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı kapsamında kaydedilen ilerlemelerin de Laeken Zirvesi Sonuç Bildirgesi'ne olumlu yansımaları olmuştur. Program doğrultusunda, geçtiğimiz dönemde, şeffaflık ve gözetimi sağlamayı amaçlayan, mali sektör reformuna ilişkin yasalar çıkarılmış, Merkez Bankası Kanunu, Bankacılık Kanunu ve Kamu bankaları fonlarının kapatılması ile ilgili yasalara ek olarak, bütçe kanunu değişikliği, ekonomik ve sosyal konsey yasası, Şeker Kanunu ve benzeri düzenlemeler yürürlüğe girmiş ve kamu ihaleleri Kanunu, Meclisimiz tarafından kabul edilmiştir.

Laeken Zirvesi Sonuç Bildirgesi, Türkiye Ulusal Programı kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirdikçe, Avrupa Birliği'nden de hak ettiği ve beklediği desteği göreceğini kanıtlamaktadır. Bu bakımdan, 2002 yılını iyi değerlendirir ve tam üyelik yükümlülüklerini vakit kaybetmeden yerine getirirsek, Avrupa Birliği'nin, bu çabalarımızın karşılığını vereceğine inanıyorum.

Bilindiği gibi, Avrupa Birliği Müktesebatı'na uyum amacıyla sürdürülen katılım müzakereleri, 29 konu başlığı üzerinden yürütülmektedir. Söz konusu süreç, aday ülke ve Avrupa Birliği arasında gerçekleştirilen görüşmeler çerçevesinde, aday ülkenin uyum sağladığı müzakere başlıklarının geçici olarak kapatılması şeklinde ilerlemektedir.

Bu Kasımda, 22 Mart 2002 tarihindeki son müzakere toplantısında; Slovenya 26, Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyet, Macaristan ve Litvanya 24, Letonya 23 ve Polonya 22 başlığı kapatmıştır. Katılım müzakereleri açısından en geriden gelen adaylar, 14 konu başlığı ile Bulgaristan ve 9 konu başlığı ile Romanya olmuştur.

Görüldüğü üzere Türkiye'nin dışındaki tüm adaylar, Türkiye'nin henüz başlamadığı tam üyelik müzakerelerinde hızla ilerlemektedir.

Bu konuyla ilgili olarak hatırlatmak istediğim bir diğer husus ise, Aralık 2002'de Danimarka Dönem Başkanlığında gerçekleşecek olan Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa Birliği'nin, 8 Merkezi ve Doğu Avrupa

ülkesini, Güney Kıbrıs ve Malta'nın, yani toplam 10 ülkenin katılımına ilişkin bir karar almasının beklendiğidir.

Tek başına bu gelişme dahi, bize ülkemizin kısa ve orta vadeli siyasi kriterleri en kısa zamanda tamamlamasının ve katılım müzakerelerine başlamasının taşıdığı önemi açıkça kanıtlamaktadır. Aksi takdirde, çok yakın bir gelecekte, Türkiye'nin uyum sağlamaya çalıştığı Avrupa Birliği'nin üye sayısı 27'ye yükselecek, süreç ülkemiz açısından daha da zorlaşacaktır. Bu nedenle, en kısa sürede katılım müzakerelerine başlanması ve diğer adaylarla aramızda gün geçtikçe açılan mesafenin kapanarak, öngörülebilir bir gelecekte Avrupa Birliği'ne tam üyelik yolunun açılması sağlanmalıdır.

Bu hedef doğrultusunda, 2002 yılının Türkiye açısından bir diğer önemi, ilk altı aylık dönemde Avrupa Birliği Konsey Başkanlığı'nı İspanya'nın yürütüyor olmasıdır. Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile entegrasyonunu destekleyen İspanya'nın bu desteğinin etkin bir şekilde sürmesini sağlamak için, tam üyelik yükümlülükleri çerçevesinde hızla mesafe kat edilmesi ve İspanya'nın pozisyonunun güçlenmesi gerekmektedir. Bir başka bir ifadeyle Haziran ayında gerçekleştirilecek Sevilla Zirvesi'nde, Türkiye ile müzakerelerin başlatılmasına yönelik bir tavsiye kararının alınabilmesi için, önümüzdeki iki ay çok iyi değerlendirilmelidir.

Esasen, içinde bulunduğumuz dönemde Türkiye, Ulusal Program taahhütlerini yerine getirmek yönünde somut adımlar atmaktadır. Anayasa değişikliklerinin ardından, TBMM'de kabul edilen uyum yasaları çerçevesinde Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele, Siyasi Partiler, Devlet Güvenlik Mahkemeleri ve benzeri kanunlara getirilen değişiklikler, taahhütlerin yerine getirilmesinde önemli mesafelerin kat edilmesini sağlamıştır.

Bu ilerlemeler çerçevesinde, hem Meclisimizin gösterdiği kararlılık ve uyumdan dolayı teşekkür etmek, hem de bir hususa dikkat çekmek istiyorum. Hepimizi bildiği gibi, Ulusal Program'ın uygulamaya geçmesinin üzerinden, bir yıl geçmiş olmasına karşı, kısa vadeli öncelikler henüz tamamlanabilmiş değildir. Ayrıca, orta vadeli önceliklerin de bir kısmının yerine getirilmiş olması gereklidir. Ancak bu durum, söz konusu yükümlülüklerimizin tamamlanması ve kaydettiğimiz ilerlemelerin Avrupa

Birliği'ne anlatılması için iş işten geçti anlamına kesinlikle gelmemektedir. Kasım ayında yayımlanacak olan İlerleme Raporu, müzakerelerin başlatılması kararının alınmasına ilişkin temel kaynağı oluşturacaktır. Dolayısıyla, bu tarihe kadar, reform çalışmalarının kararlılıkla sürdürülmesi ve somut ilerlemeler kaydedilmesi, müzakerelerin başlatılması açısından belirleyici olacaktır.

Değerli konuklar,

Türkiye, adaylık süresince kendi yükümlülüklerini yerine getirirken, Avrupa Birliği de üyeliğe hazırlığı kolaylaştırmak amacıyla, aday ülkelere çeşitli imkanlar sunmaktadır. Avrupa Birliği, Türkiye'ye yönelik mali yardım tüzüğünü, Aralık ayı sonunda kabul etmesi ve Türkiye-Avrupa Birliği mali işbirliği çerçevesindeki yeni yapılanmanın temel unsurlarına ilişkin antlaşmaların Şubat ayında imzalanması, memnuniyet verici gelişmelerdir. Ancak bu noktada, Türkiye için öngörülen mali desteğin, diğer aday ülkelerde kıyaslandığında, çok daha dar kapsamlı olduğunu da belirtmek istiyorum. Söz konusu ayırımın ortadan kaldırılması için, Avrupa Birliği'nin 2006-2012 bütçesi çalışmalarının Türkiye'nin ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurularak sürdürülmesi gerekmektedir.

Hatırlanacağı üzere, Avrupa Birliği'nin sunduğu finansman kaynaklarını MEDA fonu, Türkiye'de ekonomik ve toplumsal gelişmeyi desteklemeye yönelik yardım, Gümrük Birliği'nin geliştirilmesine yönelik mali destek, Avrupa Yatırım Bankası kredileri oluşturmaktadır. İlk üç kaynak çerçevesinde, adaylık süresince, Ulusal Programda belirlenen önceliklerin gerçekleştirilmesine yönelik projeler desteklenmektedir. Adaylık sürecinin başlamasıyla, Türkiye'nin faydalanabileceği Avrupa Yatırım Bankası kredilerinin miktarında ve sayısında önemli bir artış kaydedilmesine rağmen, Türkiye'nin yaşadığı ekonomik kriz nedeniyle, söz konusu kredilerin kullanımında, maalesef engeller ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilen mali yardım çerçeve tüzüğü kapsamında, Türk firmaları, Avrupa Birliği'nin; PHARE, CASIS, ISPA, SAPAR ve KARTZ programları çerçevesinde gerçekleştirilen ihalelere katılma imkanı elde etmiştir. Böylelikle, Türk firmalarına yeni açılımlar sağlanmış ve faaliyet gösterdikleri dış pazarlar çeşitlilik kazanmıştır.

Değerli konuklar,

Türkiye'nin temel hedefi olan Batı ile bütünleşme ve Avrupa Birliği üyeliği, demokratik ve hukukun üstünlüğüne dayalı, kalkınmış bir refah toplumu olmak için şarttır. Her fırsatta tekrarladığım gibi, bir kez daha ve altını çizerek vurgulamak istiyorum ki, Türkiye'nin yönü Avrupa Birliğidir ve kırk yıldan bu yana devam eden sürecin geriye dönüşü yoktur. Bu aşamadan sonra yapılması gereken, kısır tartışmalarla vakit kaybetmeden, tam üyelik doğrultusundaki yükümlülükleri yerine getirmektir. Yapıcı olmaktan uzak bu tartışmalarla hedefi bulandırmaya çalışan kesimlerin çabalarına karşın, tüm kamuoyu yoklamaları, Türk halkının büyük çoğunluğunun, Avrupa Birliği ile bütünleşme hedefine inandığını işaret etmektedir. Bu göstergeler, halkımızın, modern bir hukuk devletinin bütün niteliklerine sahip, demokrasi ve insan hakları standartlarının üst düzeyde olduğu ve refah seviyesi yüksek, çağdaş bir devlet özlemiyle, Avrupa Birliği tam üyeliğini özdeşleştirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Tam üyelik için 15 yıl önce yapılan başvurunun yıldönümünde düzenlenen bu toplantıda, bir kez daha ifade etmek istiyorum ki, ülkemizi çağdaş uygarlık seviyesine taşımak, bizlerin gelecek nesillere olan borcudur. Bizden önce, saygıdeğer büyüklerimiz, Sayın Bakanım, bu yolda büyük emek vermiş ve unutulmayacak hizmetler yapmışlardır. Onlara bir kere daha şükranlarımızı ifade etmek isterim.

Biz ise, önümüzdeki kısıtlı zamanı en iyi şekilde değerlendirerek, çok uzun bir süredir emek verilen tam üyelik mücadelesini, artık olumlu bir şekilde sonuçlandırmakla yükümlüüz.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Sayın Başkan,

Ben konuşmamı tamamladım ama, siz bana bir görev tevdi ettiğiniz için bir bilgi aktarmak istiyorum.

Avrupa Konvansiyonu konusunda, geçen hafta İstanbul'da yaptığımız koordinasyon toplantısına katılan çok değerli katılımcılar da burada şu anda bu salonun içerisinde. Üç temel çalışma grubu oluşturduk. Bu üç temel çalışma grubundan birinin Başkanı Prof. Dr. Füsun Arsava'dır.

Diğer iki çalışma grubunun Başkanları, Prof. Dr. Haluk Kabaalioglu ve Prof. Dr. Atilla Eralp olmuşlardır. Bendeniz, Sayın Başkan, sizin de işaret ettiğiniz gibi, çalışma gruplarının koordinasyonu ve özellikle Avrupa Birliği nezdindeki temsili için çaba sarf etmekteyim. Önümüzdeki hafta 29 Nisan'da, Avrupa Birliği Konvansiyonu'nun Sivil Toplum Örgütleriyle ilişkisinden sorumlu Başkan Yardımcısıyla görüşmek suretiyle, Haziran ayında Sivil Toplum Örgütlerine sıra geldiği zaman, Türkiye'de oluşturulan bu platformu, "Avrupa'nın Geleceği Türkiye Grubu" çalışmalarının en uygun şekilde aktarılabilmesi için gerekli temasları yapacağım.

Bilgilere sunulur efendim.

Çok teşekkür ederim, kutlarım. İsabetli bir teşebbüste bulunmuşsunuz.

Efendim,

Sayın Merak Gezgin Eriş fevkalade güzel bir tebliğ sundu. Ben kendisine onun için, özel olarak söylemiyorum. Huzurunuzda söylüyorum, tebliğin bir kopyasını istirahat edeceğim. Son gelişmeleri en iyi şekilde dile getirdiler.

Hakikaten bugün, içinde bulunduğumuz durum, Sayın Meral Gezgin Eriş'in ifade ettiği şekildedir. İnşallah, ben bunu temenni ediyorum, 2002'de bizim, Avrupa Birliği'ne tam üyelik istikametindeki durumumuz biraz belirgin hale gelsin. Çok teşekkür ederim bu tebliğinin için.

Efendim,

Sayın Emekli Büyükelçi Yıldırım Keskin'e sözü vermek istiyorum. Yıldırım Keskin arkadaşımızın Dışişlerindeki en üst düzey görevinin dışında, fevkalade güzel yazar olduğunu, değerli eserleri bulunduğunu ve bunların sahnede yer aldığını bu vesileyle ifade etmek isterim.

Buyurun efendim.

Sayın Başkan, çok teşekkür ediyorum.

Biz Sayın Bakanım ile çok yakın çalıştığımız için, bana karşı gayet mütefrit. Biraz da tabii dostluk iltiması yapıyor. Her şeye rağmen çok teşekkür ediyorum.

Sayın Rektör Yardımcısı, Sayın Başkan, Sayın Başkanlar, Sayın Konuklar,

Evvela, 14 Nisan 1987 tam üyelik müracaatımızdan 15 yıl sonra böyle bir toplantı düzenlediği için bütün yöneticilere çok teşekkür ederim.

Şimdi, bu tarihi, Sayın Bakanım da söyledi, biz bizzat yaşadığımız için, böyle bir günde, o günleri düşünmemenin imkanı yok.

Sayın Bakan o günlere nasıl gittiğimizi, içeriden bir bakışla anlattı. Bir de Toplulukla olan ilişkilerimiz açısından onları anımsayacak olursak, gerçekten, o tarihte ilişkilerimiz donmuştu.

Niçin donmuştu?

Çünkü Türkiye’de bir takım iç sorunlar vardı. Bu nedenle biz nereye gittiğimizi bilmiyorduk o tarihte. Yani, Avrupa Birliği ile ilişkilerimizde nereye gidiyoruz?

Gerçi, Ankara Antlaşması 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmişti. Katma Protokolü müzakere etmiştik. 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmişti ve uygulanıyordu. İlişkilerin inişli-çıkışlı bir seyri olmasına rağmen, aslında fena da gitmiyordu. Tabii bazı güçlükler de oldu. Kopmalar oldu. Fakat ne olacaktık? 1 Aralık 1986’da el emeğinin serbest dolaşımının yürürlüğe girmesi gerekti. Sayın Bakanım ile o günleri beraber yaşadık. Girmede. Mali yardım kesilmişti. Çünkü Yunan vetosu vardı. O sıralarda, 1981 tarihinde imzalanmış olan 4. Mali Protokol 600 Milyon ECU, şimdi EURO oldu, değerinde bir mali kaynağı bize sağlayacaktı. O, Yunanistan vetosuyla bloke edildi. Hatta Gümrük Birliği, “bu Türkiye bu Gümrük Birliği’ni gerçekleştiremeyecek, biz sizinle bir serbest ticaret anlaşması yapalım” diyenler bile çıkıyordu.

* Emekli Büyükelçi

Yani, böyle bir ortamdaydık. Ortaklık Antlaşması kurumsal yönünden işlemiyordu. Ortaklık Konseyi bir türlü toplanamıyordu. Komiteler çalışmıyordu. Siyasi diyalog yoktu. Avrupa Karma Parlamento Komisyonu ne işler, ne işlemez pozisyondaydı.

“Bu durumda ne yapalım” dedi hükümet. Yani, bu karanlıktan bu bulutların arasından çıkmamız lazım. Bunu Sayın Bakanım düşündüler. O zaman, mutlaka bir şey yapalım dedik. Bu işin içinden çıkmamız lazım. Nerede olduğumuzu bilmemiz lazım. Bizi alacaklarsa alsınlar, alacaklarını söylesinler. Almayacaklarsa, biz de o zaman başımızın çaresine bakarız. Nasıl bakarız? O başka hikaye. Ama bu karanlığın içinde nereye gittiğimizi görmüyoruz.

İşte, Sayın Özal da “evet” dedi buna ve ondan sonra, gayet ince bir çalışma, Sayın Bakanım söylemeyi unuttu, tarihi o kadar iyi tespit etmiştik ki, hatta Avrupa Parlamentosu’nun hangi oturumunun ortasına geleceğini bile biliyorduk ve öyle de oldu. Çünkü bir oturum atlarsak, müracaatın reddedilmesi ihtimali vardı. O presisyonla o işe gidilmiştir.

Şimdi, o zaman, bu müracaatı yaptık. İşte, Sayın Bakan anlattı ve aradan bir 15 sene geçti. Fakat, şu son Helsinki Zirvesi’nden bu yana bir kıpırdanma var. Bana sorarsanız, işler çok da kötü gitmiyor. Yani bu işler, zaten Türkiye’de kolayca gidecek işler değil. Ama, bu, 1963’ü sayalım, imza tarihinden bu yana da bu iş niye olmadı diye her yerde bana soruyorlar. Niye öteki ülkeler için daha çabuk oluyor da, niye Türkiye 40 yıldan beri, bu Avrupa Birliği’ne üye olamadı.

Şimdi, bunun tabii, iç ve dış sebepleri var. Bunlardan biraz söz etmek istiyorum size. Ondan sonra da, eğer vakit kalırsa, biraz da eleştiriler üzerinde duracağım.

Diyorlar ki, karar organlarına katılmıyoruz. Diyorlar ki egemenlik elden gidiyor. Diyorlar ki Avrupa Birliği’ne bir alternatif bulalım.

Şimdi, evvela, niye bu iş 40 senedir olmuyor?

Şöyle bunun bir tarihine bakacak olursak, çeşitli nedenler var. Buların zannediyorum başında, Avrupa’ya, Avrupa Birliği ülkelerine gönderdiğimiz işçiler gelir. Bu işçiler 1960’da başlayarak, Avrupa Birliği ülkelerine gitmişlerdir. Ahmet, herhalde bu konuda sende bazı şeyler söyleyebilirsin. Şimdi, bunlar, orada çok kötü bir izlenim yaratmışlardır.

Yaşayış tarzlarıyla, görüntüleriyle, çalışmalarıyla demiyorum. Çünkü buldukları ülkelerin ekonomik gelişmesine katkıları büyük olmuştur. Ama, o topluma entegre olamamışlardır. Bugün bile, gitseniz, ayrı mahallelerde, hani getto demeyeyim, belki çok kuvvetli bir kelime ama, ayrı mahallelerde, kendi hallerinde yaşamaktadırlar.

Biz bunu çok yakından gördük. Hatta Sayın Bozer'le tam üyelik müracaatı sırasında, Almanya'ya gittiğimiz zaman, orada Meclis Başkanı, birden bire bize, "işçilerinizi çekin" demeye gelen sözler söyledi. Yani, işçilerimizi nasıl çekiceğiz oradan? Olacak söz mü bu? Bu olmazsa tam üyelik de olmaz dedi. Bunu daha sonra da birkaç kez söylediler bize. Niçin? Niçin? Almanlara ben bunu çok sordum.

Söyledikleri bir defa kötü görüntü dışında diyorlar ki "biz Nazi Almanyası'ndan geldik. Yani bu ülkede bir rasizm vardı. Federal Almanya kurulduğundan beri bu ülkede rasizmi yok etmeye çalışıyoruz. Ama bizim Alman sizin Türkü görünce rasizm duyguları harekete geçiyor. Yani buna mani olamıyoruz. Bu bizim için çok önemli bir hadise".

Hükümetler halk ne isterse onu yapar. Onun için de bana öyle geliyor ki bu işi bir-iki nesil geçsin diye de böyle uzattılar.

1973'de bir petrol krizi oldu. 1973'ün başında da tam bizim Katma Protokol yürürlüğe girmişti. O zaman bu işçi akımını durdurdular. Hele demin de söylediğim gibi bizim Katma Protokolün emparatif olan, emredici olan 36. maddesiyle 1 Aralık 1986'da yürürlüğe girmekte olan el emeğinin serbest dolaşımını yürürlüğe koyamadık.

O tarihlerde 1974'de Kıbrıs krizi oldu. Kıbrıs'a bir çıkarma yaptık. Tabii yer yerinden oynadı. Çünkü Kıbrıs Yunanistan, Yunanistan Helenizm. Tabii biz o zaman yalnız adaya değil, Helenizme de bir çıkarma yapmış olduk. Hâlâ da bunun acısı devam ediyor.

Şimdi tabii bu konuların çözümün de sonra gelmek lazım. Vakit kalırsa.

Türkiye'de o tarihlerde iç sorunlar vardı. Anarşi vardı. Biliyorsunuz, günde 20 kişinin öldüğü dönemler bunlar. Ondan sonra 1980'de bir hükümet darbesi oldu. Demokrasi, insan hakları sorunları yeniden canlanıverdi. 1984'ten sonra da PKK sorunu yaşadık. Fevkalade hal, yine, işkenceler, insan hakları...

Bütün bunlar tabii, bizim Avrupa Birliği'ne yaklaşmamıza engel oldu. Sayın Bakanım dedi ki, "dikkat edin, biz hep yaklaşıyoruz dedim, biz yaklaştıkça Avrupa Birliği uzaklaşıyor. Biz biraz daha yaklaşıyoruz, fakat bir türlü yakalayamıyoruz". Ne zaman da yakalayabileceğimizi bilmiyoruz.

Bu arada, ekonomik krizler de oldu. İşte, yine bir ekonomik krizin içerisindeyiz. Çünkü Kopenhag Kriterleri'ne bakarsanız, bu kriterlerden bir tanesi de, tabii, siyasi kriterler dışında.

Bir de, benim en çok üzerinde durduğum ve en çok rahatımı kaçıran, içerideki bizim tarafımızdan Avrupa Birliği'ne karşı siyasi iradenin belirsizliğidir. Biz, bir hükümet gelir, siyasi iradesini belli eder. O hkmeti oluşturan parti muhalefete geçer, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin yine aleyhine döner. Bunlar, iktidara geldikçe lehtedir, muhalefete döndükçe aleyhtedir. Türkiye'de politika böyledir. Çeşitli birbirini tutmaz beyanlar bugün de devam ediyor.

şimdi bunlar da tabii, karşı tarafta, Türkiye'nin ciddiyeti hakkında çok büyük şüpheler uyandırmıştır. Ne diyoruz? "Türkiye köprüdür". Türkiye, Avrupa ile Asya arasında kprymş. Kardeşim, 65 milyonluk bir ülke, köprünün üstünde yaşar mı? Ya bir tarafa gideceksiniz, ya öteki tarafa.

Ondan sonra, başka bir alternatif bulalım. Neyi bulacakmışız? İran'ı. Yani, Atatürk herhalde, "medeni ülkeler seviyesine çıkalım" derken, İran'ı göstermemiştir diye düşünüyorum. Herhalde rnek olarak aldığı, İran değil.

şimdi, bunlarda tabii, hep dışarıda, senelerce bizim dinlediğimiz, masaya yatırma hikayesidir. Bu Gümrük birliği bize olmuyor, bunu masaya yatıralım. Nerede o masa, kim yatıracak, ameliyatı kim yapacak? Hiç bunu söyleyen yok. Ama hep, masaya yatırılıyor Gümrük Birliği. Niçin yatırıldığı belli değildir. Bunlar popülist politikalar. Zaten hiç kimse de yatıramadı sonunda.

Tabii, bütün bunlar dışarıda bir hayli aleyhimize olmuştur. İşte, ikide birde demişlerdir ki bize, "bir yetkili siyasi, ağırlığı olan bir yetkiliye söyleyin de, Türkiye'nin siyasi iradesini belirtsin".

Biz bunun için hep uğraştık. Sayın Bakanım da uğraştık. İKV'de de, Sayın Başkan da hatırlar, Demirel'e sylettik, İKV'de iken. Bundan daha yetkili ağız var mı? "Türkiye Avrupa Birliği'ne girmek istiyor". Fakat Demirel bunu söylüyor, arkadan başka biri bunun tersini söylüyor. Adam

diyor ki, “Kardeşim, kime inanacağız”. Böyle bir politika düşünebilir misiniz? Almanya’da böyle bir şey olabilir mi? Hiçbir yerde olamaz böyle bir şey. Bu gayrı ciddi bir iş.

Sonunda, hatta, dendi ki, öyle bir hava oldu ki, 1997’de, bu Türklerle bu iş olmayacak. En iyisi bunları dışarıda bırakalım. İyi hatırlıyorsam 4 Mart’tı. 1997 yılında Apfelhom’da Hıristiyan Demokratik Partinin üst düzey yetkilileri bir araya geldiler ve dediler ki, “Türkiye ile ilişkileri geliştirelim. Ama tam üyelik yok”.

Nitekim, aynı yılın Aralık ayında Lüksemburg toplandı. Avrupa Birliği’ne aday ülkeleri tespit ettiler ve Türkiye’yi dışarıda bıraktılar. O zaman tabii, Türkiye’de biz kızdık. Dedik ki, “biz de, sizle siyasi diyalogu kesiyoruz” İşte arada başka değişiklikler oldu. Almanya’da sosyal demokratlar iktidara geldi. Onların dünya görüşü değişti. Başka bir ortam oldu. Tabii, herhalde Türkiye’yi de kaybetmek istemediler. Türkiye de kolayca vazgeçilebilecek bir ülke değil. Helsinki’de aday ülke olarak, Türkiye’yi kabul ettiler.

Şimdi, yapılması gerekenleri, yapılmakta olanları Sayın Eriş anlattı. Bunları yapmadan bu Birliğe giremeyiz. Yani, Kopenhag Kriterlerini yerine getireceğiz, Ölüm cezasını kaldıracağız, Ekonomik istikrarı sağlayacağız, Kıbrıs’ı halledeceğiz. Yani, bunlar olmadan, bu iş olmuyor. Bunu, bizim iyice anlamamız lazım.

Akşam eve gidiyorum, televizyonu açıyorum, “Avrupa Birliği diretiyor”. Yok kardeşim, kimse diretmiyor. İster yaparsın, ister yapmazsın. Yalnız yapmazsan, kulübe giremezsin. Yani bu, iki kere iki dört.

Efendim, Türkiye’nin iradesi hiçbir zaman dikkate alınmıyor. Şimdi, bir dakika, bu irade konusunda biraz duralım. Bir defa, Türkiye iradesini, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, Ankara Antlaşması ile belirtmiştir. “Ben Avrupa Birliği’ne gireceğim” diyor, Türk halkı adına. Katma Protokol Meclisten geçerken de belirtmiştir. “Ben, Avrupa Birliği’ne gireceğim” diyor. Nerede belirtmedik irademizi? Ama, efendim işte, karar organlarına beni almıyor. Ama, “ben oraya gireceğim” derken, bu şartları kabul ediyorum. Şimdi vaz mı geçiyorum ben bunlardan? Sonra, karar organlarına katılmadığımız da doğru değildir. Ben, tam üye olunca, bütün karar organlarına katılacağım bir tarafa, şu anda dışarıda olduğum zaman, bana uygulanacak her şeye, Ortaklık Konseyi’nde itiraz ederim. Ama orada kabul

edilen kararlar, zaten herkesin fikri alınarak oluşturulmuş kararlardır. Hiç kimsenin ayağına basmak için oluşturulmuş kararlar değildir. Şu yahut bu ülkenin menfaatine olmasın diye kararlaştırılmamıştır.

Ben de bu kulübe gireceğime göre, o kararlarda zaten bana uygun geliyor. Niye bana uygun gelmesin? Ben de kulübe giriyorum. Ben de her alanda, yani bütün iktisadi faaliyet alanlarında örneğin, elbette onlar da benim işime geliyor.

Biraz evvel arkadaşım Gümrük Birliği'nden bahsetti. Yani, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmiş olması Türkiye'nin en büyük avantajlarından biridir. Ben iktisadi entegrasyon içerisindeyim. Yarın müzakereye oturduğum zaman elimde çok büyük koz olarak kullanılacaktır.

Başka ne söyleyeyim size?

Şimdi diyor ki, “ egemenlik elden gidiyor”. Yani öteki ülkelerin gitmiyor da bir tek bizimki mi gidiyor? Biz götürüyoruz egemenliği onları sağlıyor. Egemenlik, eğer, egemenlik dediğimiz bir hakkı devrediyorsak, onun karşılığında daha büyüğünü alıyoruz demektir. Daha büyük bir camiaya giriyoruz ve o camiadaki bu haklarımızı daha iyi, daha güzel, daha sağlam kullanacağız demektir. Fransa'nın, Almanya'nın, İngiltere'nin egemenlik hakları gitti de ne oldu? Daha iyileri geçti ellerine. Daha büyük menfaatleri oldu bu işlerde.

Şimdi, bu arada bir şey daha var. Mesela, en çok savunma konusuna değiniliyor. Halbuki, şunu hiçbir zaman unutmamak lazım. Türkiye Avrupa Birliği'ne girdiği zaman, ülkesini daha iyi savunacaktır. Daha güçlü bir savunma elde etmiş olacaktır. Daha iyi bir organizasyon içerisinde olacaktır. Bunu da hiçbir zaman unutmamak lazım.

Şimdi bütün bunları söylüyorum. Konuşma yaptığım yerlerde de hep soruyorlar. Böyle gençler oturuyor. Bana soruyorlar. Diyorlar ki, “ efendim, bütün bu yaptığın gayretleri, mesela Türkiye'yi Türk Cumhuriyetleriyle birleştirmek için yapsaydınız, daha iyi değil miydi?” Yahut, “efendim, Arap ülkeleriyle birleşsek, daha iyi değil mi?”

Şimdi bakın, Türkiye'nin başka yolu yoktur. Biz bunu senelerden beri yaşıyoruz. Sayın Ecevit ilk iktidara geldiğinde, gitti, Avrupa Birliği'ne bir alternatif olur mu diye komünist ülkelerle temas etti. Olmadığını gördü, geri geldi. Sayın Erbakan, yine Başbakan Yardımcısı iken, Arap ülkelerine

gitti geldi. Acaba bir alternatif de oradan çıkar mı diye. Hava aldı geldi. Onun için bu alternatiflerden vazgeçip ne yapacağımıza çok iyi karar verip, hedefe doğru gitmekte yarar vardır.

Şimdi ben gençlere hep soruyorum. Siz, bakın bugün gazetede var. Bulgaristan'da fert başına gelir 9000 Dolar olmuş. Bundan 10 sene önce 1700 Dolardı. Türkiye'nin altındaydı. Romanya'nın 6000 Dolar olmuş. Daha bunlar Avrupa Birliği'ne bile girmediler. Ama yabancı yatırım geliyor. Üretim artıyor. Yani siz, siz kendiniz için, çocuklarınız için daha iyi okullarda okumak, daha iyi sağlık müesseselerine kavuşmak, daha iyi üretmek, daha güzel bir ülkede yaşamak, depreme dayanıklı evlerde oturmak, sağlıklı yemek, içmek, güzel sokaklarda gitmek, güzel parklarda çocuklarınızı büyütmek istemiyor musunuz?

O zaman, biz Avrupa Birliği'ne girmeyelim.

Teşekkür ederim, Sayın Başkan.

Prof. Dr. Ali BOZER*

Efendim,

Sayın Büyükelçi Keskin, meseleyi bir başka yönden almak suretiyle, benim size takdim ettiğim kapsamı daha da genişletmiş oldu. O itibarla kendisine teşekkür ederim.

Vaktinizi almayacağım ama müsaade ederseniz bir iki noktaya değineceğim.

Evet doğrudur. Bizim işçilerin imajı menfi bir netice yaratmıştır. Fakat bu işçilerin bugünkü durumunu iyi tahlil edelim. Çok büyük bir kısmı işverendir. Avrupa'da patrondur. Bunu biliniz. Birçok kimseyi kendi işyerinde çalıştırır. Çemişkezek'ten çıkmış, Ankara'yı İstanbul'u görmemiş, dil bilmeyen kimselerin yaratacağı imaj hoş olmaz. Ama işte bunlar, oranın ekonomisinde işveren durumuna gelmiştir. İkinci ve üçüncü nesiller de geldi zaten. Onlara hiçbir şey demiyorum. Bunu bizzat yaşamamız lazım. Avrupa'ya gittiğiniz zaman, Türklerin nasıl patron olduğunu görmeniz lazım.

İkinci bir nokta, ben egemenliğe çok takılıyorum. Bunu açacağım. Biz, tabi biliyorsunuz, anayasada da bir değişiklik yaptık. Bizim bazı değerli arkadaşlarımız diyorlar ki, egemenlik kavramı anayasada değişmediği sürece biz üye olamayız. Bazı kitaplar var. Onlara lütfen başvursunlar. 21. asırda egemenlik nasıl tanınıyor? Önemli olan budur. Artık egemenliğin tanımı değişmiştir. Diyorlar ki, bir, "ben kendi irademle topluma giriyorum", iki, "o toplumun karar organlarında yer alıyorum". Öyleyse beni egemenliğim ihlal edilmemiştir. Bugün bu cereyan son derece yaygın haldedir. Size rağmen herhangi bir şey yapılmıyor. Bunu bazı arkadaşlarımız merak buyururlarsa okusunlar. Bir de sayın büyükelçi asıl bir şeyi unuttu.

Ecevit zamanında bir de üçüncü Dünya ile ilişkiler hastalığı vardı. Her şeyi bıraktık. Hatırlarsınız, Avrupa'yı bıraktık, Batı bloğunu bıraktık, Doğu bloğunu bıraktık, Üçüncü Dünya ülkeleriyle ilişki kurma çabasını gösterdik. O zamanın Dışişleri Bakanı da, bizim sevgili meslektaşımız

* Panel Yöneticisi

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi, Allah rahmet eylesin, Gündüz Ökçün'dü. Hiçbir şey sağlanamadı, döndüler.

Türkiye'nin bu arayışlarını saygıyla karşılamak lazım. Ama her arayışın da bir tecrübe getirdiğini ve o tecrübenin de nesillere intikal etmesi gerektiğini de unutmamak gerekiyor.

Ahmet Beyciğim, kusura bakmayın bu müdahaleyi yaptım. Sizin tekrar kamuyu aydınlatma ilkesindeki fevkalade müstesna başarınızı saygıyla ifade ediyorum. Lütfen, bizi eskiden beri, bizden de evvel takip ettiniz bunları. Bizden evvel oradaydınız. Bütün bu niteliklerinizden yararlanarak arkadaşları aydınlatalım.

Sağ olun.

Sayın Bozer, bu övgü dolu sözler için çok teşekkürler.

Şimdi tabii Sayın Bozer’i dinlerken, kaçınılmaz olarak 15 yıl geriye gittim. Bir gazeteci olarak o tarihi dönemi yerinde izleme ayrıcalığına eriştim. Bu gerçekten bir ayrıcalıktır benim için.

Tabii, Sayın Bozer’i çok yakından izlerken ara sıra bana kızdığı da oldu, kızdırdığım zamanlar da oldu. Araya bir küçük anı sıkıştırayım.

Avrupa Birliği Kurumlarını temizleyenler, büyük oranda Türkler. Ben biliyordum ama, sayılarının o kadar çok olduğunu bilmiyordum. Bir araştırma sonucu gördüm ki, AB binalarının temizliğini yapan 500 temizlik işçisinden 357’si Türk’müş. Tabi bu rakam karşısında dehşete düştüm. Tabi o aralar Sayın Bozer de sürekli Brüksel’de. Tam üyelik başvurusu öncesi ve sonrası , çok yoğun temaslarda bulunuyor. Ben, o zamanki adıyla tabi Avrupa Topluluğu idi, “Avrupa Topluluğu’na girdik bile” diye, bu temizlik işçileriyle ilgili bir haber yaptım. Milliyet gazetesi de bunu gereğinden fazla büyüterek, bunu birinci sayfadan kocaman verince, Sayın Bozer bana kızmıştı. “Ben burada ciddi şeylerle uğraşıyorum, sen yaptığımız işi sulandırmaya çalışıyorsun” diyerekten.

Bu küçük anıyı anlattıktan sonra, bir 15 yıl geriye giderek bugüne gelmek yaralı olur diye düşünüyorum. Çünkü Helsinki Zirvesi’nde alınan kararın önemini ve anlamını anlamak için 15 yıl geriye gitmek, hakikaten çok aydınlatıcı olacak. Çünkü, tam üyelik başvurusu yapıldıktan sonraki dönemlerde neler yaşandığını bir hatırlamak, bugün önemini kavramak açısından yararlı olacak tabii.

Dönemin Başbakanı Özal, tam üyelik başvurusunu izleyen saatlerde bir açıklama yapmıştı. Tabii bu ünlü bir söz ama, belki devamını hatırlamakta yarar var,

“Uzun, ince, yokuş bir yolun başındayız. Belki zorlu bir yoldur bu, zorlukları da olan bir yoldur. Uzun müzakereler olacaktır. Belki de bizi

* Gazeteci, CNN Türk

kızdıracak çok hadise olacaktır. Hiç beğenmediğimiz, istemediğimiz lafları duyabiliriz. Ama cesaretli, aynı zamanda sabırlı, dikkatli ve hesaplı olmak mecburiyeti vardır”.

Dönemin Başbakanı Özal’ın sözleri bunlar. Bence Özal’ın öngörülerini tamamiyle doğru çıktı. Türkiye o zorlu süreçte, başvuruyu izleyen, hatta daha da önce başlayan, ama başvuruyla birlikte hareketlenen süreçte, duymak istemediği laflar duydu, kendisini kızdıracak hadiseler oldu.

Bunlardan ilki, tabii ki başvurudan sonra Avrupa Komisyonu’nun hazırladığı görüştü. 1989’da kibarca bir dışlamaydı Komisyonunki. Daha sonra, 1997 yılında tabii ki ünlü Lüksemburg Zirvesi. Türkiye’yi genişleme sürecinden dışladı. Diğer 12 adayı genişleme sürecine sokarken, Türkiye’yi dışarıda bıraktı. Tabii, bunlar Özal’ın tarif ettiği hadiseler, olaylar, sözlerdi.

Şimdi, o süreç içerisinde, Sayın Bozer ve Sayın Keskin de çok yakımdan izlediler, tabii ki Meral Hanım da bu işin en yakın takipçisiydi. Avrupa Birliği’nin dili, Türkiye için “aday” demeye bir türlü varmıyordu. Sürekli değişik icatlar yapıyorlardı. İşte, “Türkiye üyeliğe ehil bir ülkedir” işte, “eligible” bir ülkedir ya da “Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine “vocation”ı vardır ya da “aspirasyon”u vardır gibi, bir türlü doğrudan aday demeye dili varmıyordu Avrupa Birliği’nin çünkü Avrupa Birliği içinde Türkiye’nin üyeliği ve adaylığı konusunda bir irade yoktu, istek yoktu. Şimdi, ta ki Helsinki Zirvesi’ne gelene kadar.

Helsinki Zirvesi’nde çıkan karar, Avrupa Birliği’ndeki gelişmeleri ya da daha önceki süreci çok yakından izleyenler açısından tarihi bir süreçtir, tarihi bir karardır. Bundan en ufak bir şüphe yoktur. Çünkü Avrupa Birliği ilk kez, hükümet ve devlet başkanları düzeyinde ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin kamuoyunun eğilimlerine rağmen, Türkiye’ye adaylık statüsü tanımış ve diğer adaylarla eşit konumda genişleme sürecine sokuştur. Bu gerçeğe önemlidir.

Bugün, bu kararı küçümseyenler ya da fazla önemli olmadığını ileri sürenler son derece yanılıyorlar. O karar Avrupa Birliği’nin hakikaten elini kolunu da bağlayan ve geri dönüşü olmayan süreci başlatan bir karardır. O bakımdan çok önemlidir.

Şimdi bugüne bakarsak, Helsinki Zirvesi’nin üzerinden 2 yılı aşkın bir süre geçti. Aslında, Türkiye bugün üyeliğe hiç olmadığı kadar yakın.

Aynı zamanda da garip bir şekilde her an uzaklaşacakmış gibi bir ülke görünümü veriyor. Diğer 12 ülkeye baktığımız zaman, üye olalım mı olmayalım mı, işte, üyelik aleyhimize mi lehimize mi, gibi tartışmaları tamamiyle geride bırakmışlar ve biraz önce Meral Hanım'ın söylediği gibi, üyelik müzakerelerinde sürekli dosyaları kapatıp, her gün üyeliğe bir adım daha yaklaşıyorlar. Bizse hala, Avrupa Birliği bizi böler mi, parçalar mı Avrupa Birliği diğer adaylardan istemediği şeyleri bizden istiyor, onurumuzla girelim gibi bir tartışma içindeyiz.

Buradan Konvansiyona bir ilişkilendirme yapacağım. Bildiğiniz gibi Türkiye, Avrupa Konvansiyonuna diğer aday ülkelerle eşit konumda çağrıldı ve Türkiye, Avrupa Birliği'nin geleceği tartışmalarına fiilen katılıyor görüş ileri sürüyor. Yalnız burada şöyle bir çelişkili durum ortaya çıkıyor. Geriye dönülüp bakıldığı zaman, Türkiye daha henüz geleceğine karar vermiş bir ülke görünümü vermiyor. Geleceğini Avrupa Birliği üyeliğinde mi görüyor, yoksa başka alternatifler peşinde mi koşuyor? Türkiye tereddütler uyandıran bir görüntü çiziyor. Dolayısıyla, daha kendi geleceğinin ne olduğuna karar verememiş bir Türkiye'nin, Brüksel'de Avrupa Birliği'nin geleceği tartışmalarına inandırıcı ve etkin bir şekilde katılabilmesi, ne yazık ki bana biraz zor gibi görünüyor.

Türkiye öncelikli olarak ne yapacağına karar vermeli. Yani, üye olmak istiyorsa, kriterleri sorgulamayı bırakıp, çünkü Türkiye diğer adayların yapmadığı bir şeyi yapıp Kopenhag kriterlerini sorguluyor ve kendine uydurmaya çalışıyor. Yani burada söz konusu olan, Türkiye'nin bu kriterlere uyması iken, Türkiye kriterleri kendisine uydurmaya çalışıyor. Kaldı ki, bu Kopenhag kriterleri, Türkiye'de bazı kesimlerin düşündüğünün tam aksine, Türkiye için icat edilmiş şeyler değil, 1993 Kopenhag Zirvesi'nde, Doğu Avrupa ülkelerinin üyeliği için belirlenmiş kıstaslardır. Türkiye bunun içine daha sonra sokulmuştur. Dolayısıyla, diğer ülkeler kriterleri sorgulamadan, onları biran önce yerine getirmek için çaba harcarken, kriterleri sorgulayan bir tavır çizmemiz ya da arada bir Avrupa Birliği'ne alternatif arayışına girmemiz, bizi dışarıdaki görüntümüz açısından hiç hoş olmayan bir yere doğru itiyor. Burası çok önemli.

Şimdi, bugün Avrupa Birliği ve Türkiye'deki eğilimleri, bence 3 ana başlık altında toplamak mümkün. Avrupa Birliği tarafında;

1. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü verilmesinin hata olduğunu düşünenler. Bunlar zaten daha önce de, Türkiye'nin üyeliğine karşı olan çevreler ki, büyük çoğunluğu, başta Almanlar olmak üzere, Hıristiyan Demokratların arasından çıkıyor.

2. Türkler nasıl olsa bu kriterleri yerine getiremezler. Dolayısıyla, biz kendimiz Türkiye'yi dışlamış olmayalım. Türkiye zaten bu kriterleri yerine getiremeyecek, kendi kendine dışlanmış olacak ve bizim bir şey yapmamıza gerek kalmayacak görüşünü ileri sürenler.

3. Gerçekten, Türkiye'nin üye olabileceğini, olması gerektiğini söyleyenler.

Şimdi Türkiye tarafından baktığımız zaman, ana başlıklar halinde aynı sınıflandırmayı yapabiliriz:

1. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı olanlar var. Tabii bunları açıkça söyleyenlerin sayısı fazla değil.Ama İşçi Partisi gibi marjinal hareketler bunu açıkça söylüyorlar.

2. Evet, amaçlar var. "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini tabii ki istiyoruz, ancak!" diyerek o kadar koşul sıralıyorlar ki, sonuçta pek istemedikleri ortaya çıkıyor.

3. Türkiye'nin daha çok siyasi irade ortaya koyması gerektiğini, daha cesur davranması gerektiğini, bu kadar büyük bir reform hareketi için daha cesur davranmak gerektiğini vurgulayan bir kesim var ki, bunlar Avrupa Birliği üyeliğinin en fazla destekçileri.

Şimdi, bu iki taraftaki üçer grubu kıyasladığım zaman, ben ilginç bir şey görüyorum.

Türkiye'deki ikinci grupta yer alanlar, yani "evet, ama"cular, Avrupa Birliği içinde yer alan ikinci gruptakileri haklı çıkarır bir tavır içindeler. Yani, bilmiyorum yeterince açık olabildim mi? Yani "Türkiye, nasıl olsa bu kriterleri yerine getiremez" diyenleri, biz de "evet, ama" diyerek, bir sürü koşul sıralayanlar tarafından haklı çıkarılıyorlar gibi bir tablo çıkıyor ortaya.

Şimdi, bir de şöyle bir yanılgı var. Fazla uzatmayayım. Çünkü son konuşmacı olmak, her zaman biraz dezavantajlı. Herkesin dikkatinin dağılmaya yüz tuttuğu bir döneme denk geldiği için.

Şimdi, Avrupa Birliği'nden vazgeçelim. İki kelimeyle, bu konuyla ilgili görüşümü belirteyim. Avrupa Birliği'nden vazgeçmek demek, aslında Avrupa'dan vazgeçmek demek. Bu, bu kadar açık. Yeterince anlaşılıyor aslında. Çünkü, Avrupa Birliği'nin, Türkiye'nin önüne koyduğu üyelik kriterleri, aslında, şu anda üyesi olduğumuz, Avrupa Konseyi, AGİT gibi kuruluşlarda da geçerli kriterler. Yani, Türkiye, "ben Avrupa Birliği'nden vazgeçiyorum" deyip, bu kriterleri yerine getirmezlilik edemez. 53 yıldır üyesi olduğu, Avrupa Konseyi'nin getirdiği yükümlülükler var. Bunlar, Kopenhag Kriterleri'nin önemli bir bölümünü kapsıyor. Nedir bunlar? Ölüm cezasının kaldırılması. Şu anda Avrupa Konseyi üyeleri arasında, ölüm cezasını kaldırmayan ve bu yüzden de sürekli eleştiriye uğrayan tek ülke Türkiye. Ana dilde yayın, ana dilde eğitim, işkence, ifade özgürlüğü, düşünce özgürlüğü gibi alanlarda da Türkiye, neredeyse kurucu üyesi olduğu halde, Avrupa Konseyi'nin demokrasi açısından gözetleme altında tuttuğu en eski ülke. Yani, Avrupa Birliği'nden vazgeçmekle iş bitmiyor. O zaman, Avrupa Konseyi içinde de varlığımız sorgulanmaya başlıyor.

Daha genel anlamda bakarsak, aslında şu anda söz konusu olan, Türkiye'nin Avrupa ile ilişkileri temelde çok kritik bir süreçten geçiyor. Avrupa Birliği üyeliği için başvuran ilk ülke, Sayın Bozer'in eliyle Türkiye idi. Ama bugün, adaylar sırasında en sonda bulunan ve siyasi kriterleri yerine getiremediği için, ne yazık ki, hâlâ müzakerelere başlayamayan tek ülke konumunda.

Tabii uzun ince yola soktu Sayın Bozer bizi. Şimdi, o yol, bu yılın sonuna doğru veya önümüzdeki yıl, daha az genişleyip, daralarak kılalacak mı, yoksa uzayacak mı, bu yolun akıbetini bu yılın sonuna doğru göreceğiz.

Son bir şey daha. Sayın Keskin, Avrupa'daki Türk işçilerinin yarattığı olumsuz imajdan söz etmişti. Bununla ilgili de Avrupa Barometresi'nin yaptığı bir kamuoyu yoklaması var. O Kamuoyu yoklaması, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde yapılmış bir yoklama. İşte, "kimi üyeliğe en fazla istiyorsunuz" sorusu soruluyor. Meral Hanım da çok iyi biliyor. Şimdi orada şöyle bir tablo ortaya çıkıyor.

Türklerin olmadığı, İspanya, Portekiz, İrlanda gibi ülkelerde, Türkiye'nin üyeliğini isteyenlerin oranı çok yüksek. Yani İspanya'da % 50 civarında ki en yüksek öyle. Portekiz ona çok yakın. İrlanda gene yüksek. Ama Türkler yoğunlaştıkça, Türkiye'nin üyeliğini isteyenlerin oranı giderek düşüyor. Yani, bu Avusturya'da % 9, Almanya'da % 12'lere kadar düşüyor.

Oradaki Türklerin uyumsuzluk sorunu, kendi içlerine kapanık yaşamaları, herhalde bu açıdan Avrupalının kafasında da, “bu Türkler farklı, onlarla bir arada birlikte yaşamak pek mümkün değil” gibi bir imaj doğurmuş olabilir. Çünkü bir yerde onlar da, oradaki Türklere bakarak Türkiye’yi görüyorlar. Türkiye hakkındaki fikirleri, oradaki Türklere bakarak şekilleniyor. Bu yanıltıcı olabilse de, maalesef böyle.

Egemenlik kavramıyla ilgili görüşümü söyleyerek kapatayım. Egemenlik kavramından korkması gereken biz değil, kesinlikle Avrupa Birliği. Çünkü, bu nüfusumuzla, bu gücümüzle Almanya’dan sonra ikinci büyük ülke olarak Türkiye ve nüfusla orantılı olarak da, Avrupa Parlamentosu’nda Almanya’dan sonra en fazla milletvekiline Türkler sahip olacaklar. Düşünebiliyor musunuz, 90 milletvekiliyle Avrupa Parlamentosu’nda temsil edileceğiz. Ayrıca karar organı Avrupa Birliği Konseyi’ndeki oy gücü, oy sayısı da Almanya kadar olacak. Dolayısıyla, egemenlik çerçevesinde asıl korkması gerekenler biz değil, Avrupa Birliği.

Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Sever'e ben de içten teşekkür ediyorum. Hele, Sayın Özal'ın o metnini tam olarak buraya getirmiş olmanız, beni ayrıca duygulandırdı.

Yalnız, şimdi müsaade ederseniz, Sayın Meral Gezgin Eriş Hanım bir söz istedi. Kendisine o sözü verelim. Sonra arkadaşlarım, çok sınırlı olmak kaydıyla, soru cevap kısmına geçeceğiz. Evvela Hanımefendi konuşsun, sonra size söz vereceğim.

Buyurun.

Sayın Başkan, çok teşekkür ederim.

Ben, biraz soru cevap kısmına da belki teşvik edici olur düşüncesiyle, iki mefhumun üzerinde durmak ihtiyacı hissediyorum.

Bence Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin bu uzun ve yıpratıcı tarihin, ama zaman zaman da her şeye rağmen ümit verici geçmişin incelenmesinde, irdelenmesinde, bugün olduğu gibi, geçmişe bakıp gelecek için ders almaya çalıştığımız bir ortamda, böyle bir tartışmanın faydası olabilir.

Birincisi, ele almakta yarar gördüğüm birinci mefhum, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri açısından zaman. Şimdi, ben Sayın Keskin'le altı yıldan fazla birlikte çalışmak şansına sahip oldum. Tabii kendisi müthiş bir hazinedir. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konusundaki tecrübesi, birikimi ve onları da bizimle de paylaşır. Paylaştığı için de, geçmişle ilgili birçok hususu, birinci ağızdan dinlemek fırsatımızı olmuş idi.

Bence, hep şu tespit, bence biraz ortaya çıkıyor. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde zaman donuyor. Zaman mefhumunu, özellikle bizim yöneticilerimiz bir biçimde unutupyorlar. 1970'li yıllara baktığımız zaman, 1960'lı yılları herhalde hariç bırakmak lazım, değil mi Sayın Keskin, ama ondan sonra baktığınız vakit, örneğin 1970'li yıllarda Türkiye'nin önüne birtakım fırsatlar geliyor. Bu fırsatlar ne kadar olumludur, ne kadar olumsuzdur, tartışılır ama, birtakım fırsatlar geliyor. Türkiye bu fırsatları iyi kullanması bilemiyor. Ondan sonra da, özellikle Sayın Bozer'in 1987 yılındaki, gerçekten çok önemli, belirleyici girişiminden sonra, birtakım fırsatlar oluyor. Bir şeyler olur gibi oluyor, hep bir sonraki aşamaya bırakılıyor.

Şimdi, 2002 yılına geldik. 1963 yılından aldığımız taktirde, hakikaten 39 yıl. Hep bu zamanı iyi kullanamamak sonucu, giderek daha zor bir Avrupa Birliği, giderek daha zor bir bütünleşme. Düşünün ki, 1970'lerde önerildiği zaman, Türkiye Yunanistan'la birlikte tam üye olmaya

* İKV Başkanı

kalkışsaydı, bugün çekilen bütün bu sıkıntılar ve ızdıraplar, Kopenhag kriterlerinin bütün detaylarına uyulmuş, bunların hiçbirisi söz konusu olmayacaktı. 1970’li yılların sonundan itibaren baktığımız vakit, birçok fırsat aynı şekilde, 1987 yılında müthiş bir kapı açtı Sayın Bozer bizim önümüze, 1990’lı yılların ilk yarısına bakıyorsunuz, bu fırsatlar kullanılmadı. Hep bir başka döneme ertelendi, bir şeylerin yapılması. 2002 yılı, kimseyi tehdit etmek için veya kimseyi korkutmak için söylemiyoruz, ama, 2002 yılı geçmişte iyi kullanılmamış birçok fırsat gibi, önemli bir dönüm noktası.

Şimdi, birçok karar alıcı, birçok siyasetçi ve bürokrat, “Canım, 2002’de bu kadar bastırıyorsun. Olmaz ki. Böyle bu kadar 2002’yi vurgulamak demek, Avrupa Birliği’nin eline koz vermek demektir. 2002’yi bu kadar vurgulama. Yanlış yapıyorsun.” diyorlar bana. Aslında, 2002 gerçekten çok da geç. Ama 2002 fırsatı kaçırıldığı zaman, bakın Türkiye’de ne olur. Ben biraz onu anlatmak istiyorum.

Bize, 2002 yılının çok önemli bir fırsat olduğunu ve kaçırılmaması gerektiğini söyleyenlere, cevaben, “Hayır bu kadar da önemli değildir. Bu kadar da vurgulama.” diyenlere cevaben anlatmak istiyorum.

Hepimiz konuşmalarımızda söyledik. Avrupa Birliği 2002 yılı sonunda, şu anda 13 aday ülkeden 10’una, “Siz tam üye oldunuz diyecek.” o kararı açıklayacak. Yanlış anlaşılmasın, onlar tam üyelikleri 2003 yılı sonu ya da 2004 yılında başlayacak olabilir. Ama onlara, “Sen artık tam üyesin.” denecek. Geri kalan iki ülkeye, Romanya ve Bulgaristan’a “Sizler bu diğer on ülkeyle birlikte tam üye olamadınız. Ama sizin de 2007 yılına kadar tam üye olmanızı sağlayacak şekilde, hızlandırılmış bir süreç uygulayacağız ve size çok destek olacağız.” denecek. Zaten bu ülkeler de büyük bir çaba sarf ettikleri için, biraz önce söylediğim gibi, müzakerelerde de hızla ilerliyorlar. Ve o 12 ülkeyle birlikte bütünleşme süreci hızla ilerleyecek.

Avrupa Birliği, bildiğiniz gibi zaten genişleme süreci içerisinde, Nice çerçevesinde de, esas bu on iki ülkeyle bütünleşmenin ve bunun beraberinde getireceği derinleşme ihtiyacının da yapısını oluşturmak için müthiş de bir çaba içerisinde. Şimdi 2002 sonundan itibaren, Avrupa Birliği herhalde önemli bir süre, genişleme ve bununla birlikte kendi derinleşme sürecine gömülecek. 15 üyesi var 12 tane daha gelecek ve bu sayısal rakamın

ötesinde, bu defa gelecek tam üyeler, Avrupa Birliği'nin gelişmişlik düzeyinden de farklı bir gelişmişlik düzeyinde ve bunun beraberinde bir çok derinleşme sorununu getirecek.

Biz ne olacağız bu arada?

Biz, 2001 yılında yaşadığımız bir ekonomik kriz var. Türkiye, işte 20 yıldır hâlâ 2150 dolarlık kişi başı gelire takılıp kalmış, ekonomik yapısını hâlâ düzgün bir çerçeveye oturtamamış, hala dünyada enflasyonla mücadele etme gerekliliği duyan tek ülke olmaya devam ederken, bir yandan da, kriz sonucu müthiş istihdam kaybetmiş, ama bu istihdamı yeniden kazandıramadığı gibi, gençler için yeni istihdam olanakları açamamış, gene 2150 yahut da dolar kurunun yardımıyla kişi başına 2250-2350 dolar kişi başına gelire tıkanmış, büyümesinin önünü açamamış bir ülke olacak. Türkiye'nin büyümesinin önünü açanın bir tek yolu vardır, çok değerli dinleyiciler. Aslında, genelde ülkelerde bunun üç yolu vardır:

Biri kamudur. Bizim kamumuzun böyle biri imkanı yoktur artık. Zaten olmamasını da istiyoruz. Çünkü kamumuz böyle bir yola girdiği vakit işi yüzün gözüne buluşturıyor.

İkincisi, Türk özel sektörünün yatırım yapma ve büyümeyi finanse etme gücü. Hepinizin çok yakından bildiği gibi Türk özel sektörü artık böyle imkana sahip değil. Türk özel sektörünün sermayesi tükenmiş vaziyette.

O zaman bir tek yol kalıyor: Yabancı kaynak. Şimdi, herkes elini vicdanına koysun ve söylesin. 2002 yılı sonunda, Danimarka'nın dönem başkanlığındaki zirvede, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile eklemlendiği, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olacağı ve buna ilişkin müzakerelerin 2003 yılının herhangi bir tarihinde başlayacağı açıklanmış bir Türkiye mi?

Dolayısıyla, Avrupa Birliği'nin, Batının, çağdaşlığın yapılarını özümsemeyi üstlenmeyi içine sindirmiş bir Türkiye mi daha fazla yatırım yapmak için caziptir, yoksa Avrupa Birliği'nin tam üyelik müzakerelerini başlatmak konusunda dahi karar veremeyeceği kadar kendini reforme etmekten çekinen bir Türkiye mi? Size bir tek rakam söyleyeyim. Avrupa Birliği'nin, bu sene sonunda tam üye olacağını açıklayacağı ülkelere biri Polonya. Polonya'ya 1990-2000 yılları arasında gelen yabancı sermaye

miktarındaki artış, %10.000. Aynı dönemde, yani 1990-2000 arasında Türkiye'ye gelen yabancı sermaye miktarındaki artış, %29. %10.000 rakamını elinizle bir tarafa koyun, yazın isterseniz. Bir tarafa da %29. görsel olunca daha da etkileyici oluyor. Türkiye'nin içinde bulunduğu patinaj durumundan nasıl çıkacağı, nasıl çıkabileceğini hep birlikte bulmaya çalışalım.

Sayın Başkan,

Uzattığının farkındayım ama, belki sorulara da tahrik olur diye, üzerinde durulmasında yarar gördüğüm mefhum: Müzakere.

Biz, Avrupa Birliği ile müzakere etmemiz gerektiğini herhalde, önce Sayın Bozer'den öğrendik. Nasıl müzakere edilmesi gerektiğini de öğrendik. Öyle bir müzakere edildiği zaman, sonuç alınabileceğini de öğrendik. Ama müzakere etmenin, kendi özgüven eksikliğimizi ve kendi hazırlıksızlığımızı örtmek için bir bahane olarak kullanılmasının ne kadar yanlış olduğunu da unutmamak lazım.

Bütün bu Avrupa Birliği'ne taviz mi veriyoruz? Avrupa Birliği için bir şeyler yapıyoruz. İşte, o hani "Evet, ama" diyenlerin, "Türkiye'nin onuruyla Avrupa Birliği'ne girmesi" filan gibi vurguladığı kavramlar ile gerçekten müzakere yapmak arasındaki farka ilişkin, bugün hatırladığımız, Sayın Bozer'in çabalarını ben bir kez daha vurgulamak istiyorum.

Teşekkür ederim.

